

**ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА
СЕКСУАЛНИ И ЗДРАВСТВЕНИ
ПРАВА
НА МАРГИНАЛИЗИРАНИТЕ
ЗАЕДНИЦИ**

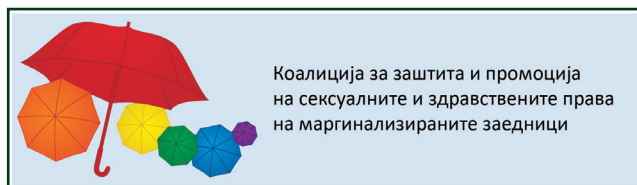
2009

Годишен извештај за сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници

Автор: Жарко Трајаноски

Скопје, 2009

Содржина

Увод

I ОПШТ ДЕЛ: Сексуалните права и здравствените права на припадниците на маргинализираните групи во Република Македонија

1. Политики за сексуално и репродуктивно здравје
2. Насилство врз припадниците маргинализираните групи
3. Стигма и социјално исклучување
4. Заштита од дискриминација на маргинализираните групи
  - 4.1. Не постои ефикасен систем на заштита од дискриминација
  - 4.2. Предлог-законот за заштита од дискриминација и маргинализираните групи
  - 4.3. Не постои тело за заштита од дискриминација на маргинализираните групи
  - 4.4. Дебати за законот за заштита од дискриминација
5. Законот за правата на пациентите
6. Законот за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции

II. ПОСЕБЕН ДЕЛ:

Битни настани и случаи на прекршување на сексуалните права и здравствените права на припадниците на маргинализираните групи во Република Македонија

- II 1. Случај „Улична проституција“
- II 2. Случај - „тендер“
- II 3. Здружена граѓанска реакција на Анти-абортус кампањите
- II 4. Случај „Хомофобична Педагогија“
- II 5. Случај „Павел Шатов“
- II 6. Случај „Камери“
- II 7. Случај „Полициски упад во здравствена установа“
- II 8. Случај „Терапија“
- II 9. Случај „Извештај на НП“
- II 10. Отворање нов центар за лекување на зависности од дрога во Скопје
- II 11. Случај „Плоштад“
- II 12. Случај „кампања за ХИВ/СИДА“
- II 13. Случај „Стар“
- II 14. Нехуман третман кон пациент со ХИВ/СИДА
- II 15. Декларација за Сексуални права

Увод

Една од стратешките долгорочни цели на Коалицијата за заштита и промоција на сексуалните и здравствените права на маргинализираните заедници (понатаму – Коалицијата) е да врши постојано мониторирање, документирање и известување за состојбата со сексуалните и здравствените права на припадниците на маргинализираните групи, како што се ЛГБТ, МСМ, СР, КД, лицата со ХИВ/СИДА итн.¹

Како резултат на едногодишниот процес на мониторирање, беа документирани 40 случаи во кои се индицираат флагрантни кршења на сексуалните права и здравствените права на припадниците на маргинализираните групи. Документирани се 14 случаи на дискриминација врз КД, 11 случаи на дискриминација врз СР, 1 случај на дискриминација врз ЛГБТ-лицата, 2 случаи на дискриминација на лица кои живеат со ХИВ/СИДА. Документирани се 11 случаи на насилство врз СР, 3 случаи на насилство врз ЛГБТ-лицата, 2 случаи на дискриминација на лица кои живеат со ХИВ/СИДА, што укажува на висок степен на корелацијата помеѓу насилството и дискриминацијата. Исто така, документирани се 6 случаи на неукажување на здравствена заштита на СР, 3 случаи на неукажување на здравствена заштита на КД, и 2 случаја на неукажување на здравствена заштита на лица кои живеат со ХИВ/СИДА.

Сознанијата од овој првичен извештај се засновани не само врз документираните индивидуални случаи (кои беа пријавени кај членките од коалицијата, идентификувани од страна на мониториите или дознаени од медиумите), туку и врз постојаното следење на политиките и легислативата која непосредно или посредно влијае на промоцијата, остварувањето и заштитата на сексуалните и здравствените права на припадниците на маргинализираните групи. Токму затоа, извештајот е поделен на општ дел кој во кој се изнесуваат резултатите од мониторирањето на ситуации (политики, легислатива, медиуми), и конкретен дел, во кој се анализираат резултатите од мониторирањето на индивидуални случаи на повреда на сексуалните и здравствените права на припадниците на маргинализираните групи.

За жал, голем дел од лицата кои пријавија индивидуални случаи на повреда на сексуалните и здравствените права не сакаат да поведат никаква постапка, ниту пак да се известува за нивниот случај, затоа што немаат доверба во институциите на системот.

---

¹ Во насока на остварување на таа цел, беа изготвени соодветни инструменти за мониторирање и документирање за сексуалните права и здравствените права на припадниците на маргинализираните групи и беа тренирани активистите од здруженијата на граѓани кои се членки на Коалицијата.

I ОПШТ ДЕЛ: Сексуалните права и здравствените права на припадниците на маргинализираните групи во Република Македонија

1. Политики за сексуално и репродуктивно здравје

Во принцип, унапредувањето на сексуалното и репродуктивното здравје се декларира како еден од главните „здравствени приоритети на Министерството за здравство и Владата“.² Меѓутоа, здравствените политики на владата не се креираат во согласност со пристап заснован на човекови права, а уште помалку во согласност со пристап кој ќе биде заснован на сексуалните права. Унапредувањето на сексуалното и репродуктивното здравје е невозможно да се спроведе без унапредување на сексуалните и репродуктивни права.

Имајќи предвид дека сексуалните права им припаѓаат на сите лица, без присила, дискриминација или насилство, здравствените политики на владата треба да бидат посебно фокусирани на промоција, остварување и заштита на сексуалните права на припадниците на маргинализираните групи, кои се најмногу изложени на ризик од присила, дискриминација или насилство.

2. Насилство врз припадниците маргинализираните групи

ЛГБТ, МСМ, СР, КД, лицата со ХИВ/СИДА имаат чувство дека се под постојана закана од насилство, а дел од нив биле изложувани на разни форми на насилство како од страна на приватни лица, така и од страна на државата.³

ЛГБТ и МСМ лицата се соочуваат со страв од можно насилство во остварувањето на нивните сексуални права, особено правото да одберат дали да бидат сексуално активни или не, правото на консензуални сексуални врски, и правото да трагаат по задоволителен, безбеден сексуален живот исполнет со уживање. Стравот од можно насилство е клучна бариера и за реализација на правото на изразување на сексуалната ориентација, како и на правото на заштита на сексуалните права како човекови права. Како резултат на инхибициите што потекнуваат од стравот од насилство, во Република Македонија нема јавни консензуални нехетеросексуални врски, има многу мал број на јавни активисти за сексуалните права на ЛГБТ и МСМ лицата, и многу мал број на ЛГБТ и МСМ лица кои сакаат да го остварат правото на заштита на сексуалните права во постојните институции на системот. Стравот од психолошко и физичко насилство од средината, стравот од психолошко и физичко насилство од страна на полицијата, стравот од психолошко насилство и сексуално вознемирување на работните места, стравот од семејно насилство, како и стравот дека би можеле да бидат присилени да се лекуваат за да ја променат својата сексуална ориентација, ги обесхрабрува ЛГБТ и МСМ лицата да ја изразат нивната сексуална ориентација во семејството, во друштвото, на работа, или во јавноста.

² „Унапредување на адолесцентното, сексуалното и репродуктивното здравје се дел од главните здравствени приоритети на Министерството за здравство и Владата.“ - Бујар Османи, на првата Конференција за репродуктивно и сексуално здравје. одржана во Скопје на 09.01.2009 г. <http://moh.gov.mk/index.php?news=353>

³ Во сосем краток период од неполни дванаесет месеци, во 2007 МАССО документираше околу дваесетина случаи на насилство и дискриминација чиито жртви се ЛГБТ луѓето. МАССО укажа дека посебно флагрантно е насилството со коешто се соочуваат луѓето од ромската заедница, односно дискриминацијата на која се подложени трансродовите лица врз основа на нивната родова експресија. Според МАССО, која е членка на Коалицијата, значителен број од насилството врз човековите права ма ЛГБТ луѓето е извршено од страна на полицијата.

Стравот и заканата од насилство е една од главните препреки за уживање на правото на највисокиот стандард на сексуално здравје што може да се достигне, вклучувајќи го и пристапот до услугите за сексуално и репродуктивно здравје. ЛГБТ и МСМ лицата се посебно ранливи на сексуално насилство и физичко насилство во затворените институции, каде што системот за заштита од сите форми на насилство комплетно потфрла, што особено ја зголемува ранливоста на ЛГБТ и МСМ на ХИВ/СИДА.

Сексуалните работници се најмногу изложени на физичко, психолошко и сексуално насилство на нивните работни места. Сексуалните работници се жртви и на системско насилство од страна на државата: прво, затоа што државата ја пенализира и се обидува да ја криминализира сексуалната работа, претставувајќи ја проституцијата како „општествено зло“ и „социо-патолошка појава“; второ, затоа што државата не покажува ниту интерес ниту успех во заштитата на сексуалните и здравствените права на сексуалните работници кога истите се загрозени од нивните клиенти, посредници, а особено кога се загрозени од страна на припадници на полицијата или други државни или здравствени служби. Дури и кога одделни државни институции покажуваат интерес и успех во промоцијата и заштитата на сексуалните и здравствените права на сексуалните работници (во рамките на програмите за превенција на ХИВ/СИДА на Министерството за здравство), во улога на прекршители споменатите права се јавуваат други државни институции - МВР, обвинителството, дури и судовите. Во ноември 2008, МВР (во соработка со обвинителството и судот) спроведе *присилно* тестирање на сексуалните работници за ХИВ/СИДА и СПИ, со намера резултатите од тестовите да бидат искористени како крункски доказ дека се сторители на кривично дело намерно (или ненамерно) ширење на заразни болести.

Насилството врз *корисниците на дрога*, особено во полициските постапки, е една од главните препреки за остварување на нивните сексуални и здравствени права. Пенализацијата на поседувањето и уживањето на забранети дроги, и обидите истата да се криминализира во полициската практика (преку фамозното кривично дело „овозможување на употреба“) ги оддалечуваат корисниците на дрога од постоечките програми за намалување на штети, кои вклучуваат и советување за нивните сексуални и здравствени права.

И лицата со ХИВ/СИДА се под постојана закана од психолошко и физичко насилство доколку се открие нивниот ХИВ позитивен статус. Тоа е главната причина зошто во Република Македонија досега има само едно лице кое отворено зборувало во јавноста за својот ХИВ-позитивен статус и систематското психолошко насилство од страна на околината во која живее.

Имајќи предвид дека унапредувањето на сексуалното и репродуктивното здравје е неспроведливо без ефективно справување со насилството на кое постојано се изложени ЛГБТ и МСМ, СР и лицата кои живеат со ХИВ/СИДА, Коалицијата бара од Владата на Република Македонија да изготви посебна Програма за борба против насилството врз припадниците на маргинализираните групи.

3. Стигма и социјално исклучување

Во Република Македонија постои голема опасност од стигма и социјално исклучување за сите лица кои не се вклопуваат во хетеро-патријархалната конзервативна матрица во сите сфери од општеството.

Една неодамнешна анкета⁴ покажа дека мнозинството граѓани не ги оправдуваат разводот (58.9%), абортусот (64.9), хомосексуалноста (91.6%), сексуалната работа (проституција) (92.4%). Процентите на неодобрување се поголеми кај религиозните граѓани (83% се изјасниле како религиозни), кај етничките Албанци (дури 72.5% не го оправдуваат разводот, а 79.8% абортусот), кај граѓаните од руралните подрачја (дури 97% не ја одобруваат хомосексуалноста), и кај симпатизерите на владејачката партија ВМРО-ДПМНЕ.

Овие резултати покажуваат дека исклучивоста во македонското општество расте во споредба со 2007 година, кога беше спроведен истражувачкиот проект „Инклузивноста на македонското општество“. Тогаш, мнозинството анкетирани граѓани одговориле дека не им е прифатливо да имаат соседи: лица кои имаат сексуални односи со лица од ист пол (62.2%), зависници од дрога (84.8%), сексуални работници (68.4%). Дури 83.5 проценти од анкетираниите одговориле негативно на прашањето „Дали би прифатиле вие или член на вашето семејство да стапи во брак со лице од Ромска припадност“. Како најголеми загрозувачи на моралот и семејните вредности се перципирани лицата кои имаат сексуални односи со лица од ист пол (со честота од 20.6%) и сексуалните работници (со честота од 20.8%). Зависниците од дрога се перципираат како најголема закана за општеството (со честота од 55.9%), а потоа следуваат сексуалните работници (17.8%) и лицата кои имаат сексуални односи со лица од ист пол (12.5%).

За основаноста на стравот од стигма и социјално исклучување на припадниците на маргинализираните групи зборува и податокот дека мнозинството од анкетираниите граѓани тогаш сметале дека треба да се третираат како кривични дела зависноста од дрога (60%) и проституцијата (54%). Единаесет години по декриминализирањето на машката хомосексуалност (1996), 34% од граѓаните сметале дека сексуалните односи со лица од ист пол треба да се третираат како кривично дело.

Стигмата и стравот од социјално исклучување ги оддалечуваат припадниците на маргинализираните групи од здравствените програми кои нудат услуги од областа на сексуалното и репродуктивното здравје. Поради страв од стигма и социјално исклучување мал е бројот на лицата кои ги користат достапните и бесплатните сервиси кои нудат стационарно доброволно доверливо советување и тестирање (ДДСТ) за ХИВ/СИДА во рамки на државните здравствени институции низ целата земја.

Индикатор за нискиот степен на свест во јавноста за здравствените права на СР и КД беа јавните повици за „дислоцирање“ на сексуалните работници од отворената скопска сцена, како и политичките предизборни ветувања за дислоцирање на Центарот за превенција и третман на болести на зависност од страна на кандидатите за градоначалник на ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ на Општина Кисела Вода. За врската помеѓу високиот степен на стигма и дискриминацијата врз корисниците на дрога укажуваат и здруженијата на граѓани.⁵

И медиумите придонесуваат за зголемување на стигмата и социјалното исклучување преку промовирање на негативни стереотипи и предрасуди, но и преку експлицитни стигматизирачки изјави (изјави со кои се осудува хомосексуалноста како болест, негативна и ненормална појава, со кои отворено се доведуваат под прашање правото на лекување и правото на приватност на зависниците од дрога и сексуалните работници). Сексуалните работнички најчесто се претставуваат во медиумите како преносителки на заразни болести, ЛГБТ лицата често се претставуваат како болни лица,

⁴ Анкетата била спроведена во март 2009 г. на репрезентативен примерок од 1.600 испитаници. Види Сашо Клековски, ОДНОСОТ КОН ТРАДИЦИОНАЛНИТЕ / СЕКУЛАРНИТЕ ВРЕДНОСТИ, МЦМС, Скопје, мај 2009.

⁵ На форумот „Стигма и дискриминација на лицата кои употребуваат дрога“, организиран од ХОПС во рамките на проектот „Македонија без дискриминација“ на 19-ти јуни 2009 г., се донесени следниве заклучоци: „Во Република Македонија стигмата и дискриминацијата на лицата кои употребуваат дрога е на високо ниво. Истражувањата покажуваат дека стигматизираат сите: од локалното население, политичарите, професорите па се до медицинските лица. Легислативата во Република Македонија ја поткрепува стигмата со тоа што ги криминализира лицата кои користат дрога.“

а корисниците на дрога најчесто се претставуваат како криминалци, а се поврзуваат и со пренесување на болести. Во некои медиуми, негативните стереотипи и предрасуди се посебно изразени во коментарите, проследени со хомофобични и националистички изјави и говор на омраза кон хомосексуалците, корисниците на дрога и сексуалните работници.

Имајќи предвид дека стигмата и социјалното исклучување го оневозможуваат пристапот до релевантни информации и услуги за унапредување на сексуалното и репродуктивно здравје, Коалицијата бара од Владата да изготви посебна Програма за борба против стигмата и социјалното исклучување на припадниците на маргинализираните групи.

Коалицијата бара од Министерството за правда да покрене иницијатива за измена на сите закони и други акти во кои се среќаваат стигматизирачките термини „наркомани“, „наркоманија“, „проституција“, итн.

4. Заштита од дискриминација на маргинализираните групи

4.1. Не постои ефикасен систем на заштита од дискриминација

Република Македонија сеуште нема изградено ефикасен систем на заштита од сите видови дискриминација, недостаток кој посебно ги погаѓа припадниците на маргинализираните групи и активистите за човекови права. Постоеното на анти-дискриминаторски клаузули во Уставот,⁶ и во многу донесени закони, не исходуваше со позитивно решени случаи на заштита од дискриминација, ниту од страна на Уставниот суд,⁷ ниту од страна на редовните судови, ниту пак од страна на Народниот правобранител. Република Македонија сеуште нема изградено генерална стратегија за борба против дискриминацијата, да не зборуваме за посебни стратегии и програми кои би го адресирале проблемот на дискриминацијата врз припадниците на одделни маргинализирани групи.

Иако, според Уставот, Народниот правобранител би требало да посветува особено внимание за заштита на начелото на недискриминација, до него има поднесено незначителен број претставки во кои граѓаните изнеле наводи дека биле дискриминирани. Според Народниот правобранител, „обидите за утврдување за постоење на дискриминација остануваат неуспешни поради фактот што во Република Македонија не постои посебен закон за забрана на дискриминација“. Народниот правобранител (кој е дел од системот за заштита) потсетува дека забраната за дискриминација е уредена во неколку одделни закони, „кои не се доволно прецизни и не претставуваат конзистентна целина, а воопшто не постои и ефикасен систем на заштита“.⁸

4.2. Предлог-законот за заштита од дискриминација и маргинализираните групи

И покрај големите очекувања на здруженијата на граѓани кои беа делумно консултирани во процесот на подготовката на предлог-законот за заштита од дискриминација, последната верзија

⁶ Уставната одредба е затворена клаузула која не гарантира еднавост во слободите и правата независно и од сексуалната ориентација (ЛГБТ на пример) или друг статус (СР).

⁷ Уставно-судска заштита од дискриминација е предвидена само за граѓаните, и тоа „по основ на пол, раса, верска, национална, социјална и политичка припадност“ (член 110 ст. 1, ал. 3). Но, досега не е регистрирана позитивна одлука на Уставниот суд врз основа на поднесена претставка за дискриминација врз основа на пол.

⁸ Народен правобранител, Годишен извештај 2008, стр. 28.

од предлог-законот не ги заштитува експлицитно сите маргинализирани групи. Предлог-законот содржеше дефиниции на „сексуална ориентација“⁹ и „маргинализирана група“¹⁰, но само сексуалната ориентација е наведена како експлицитен основ за дискриминација.

Венецијанската комисија забележа дека „многу прашања во врска со дискриминацијата поради „сексуална ориентација“ не се понатаму регулирани во нацрт-законот, и препорача „подобрување на дефиницијата на „маргинализирани групи“ и „сексуална ориентација“.¹¹ Дополнителен проблем во законот се предвидените прекршочни санкции за повреда на достоинството кои комплетно ги игнорираат сите други основи за дискриминација наведени во предлог законот, освен оние кои се содржани во Уставот.¹²

Коалицијата „Македонија без дискриминација“ достави амандман кон предлог-законот за Заштита од дискриминација, со барање во забранетите основи експлицитно да се внесе: покрај пол и род; како и „припадност на маргинализирана група“. Во образложението беше наведено дека „родот (gender) не може да се замени со пол (sex)“ и дека „посебно е важно постоењето на маргинализирана група како основ бидејќи под овој термин се подразбираат сите ранливи групи кои од различни причини не се спомнати засебно (на пример, корисници на дрога, баратели на азил, бегалци, внатрешно раселени лица, сексуални работници/чки и сл.“).

Концептот „маргинализирана група“ се среќава само во член 15 ст. 12 од предлог-законот, кога се одредува дека нема да се сметаат за дискриминација „афирмативните мерки кои имаат за цел заштита на маргинализираните групи, односно елиминирање или редуцирање на фактичките нееднаквости и ако преземањето на мерките со разумни средства е оправдано и пропорционално на целта“. ОДИХР забележа дека „ова е конструктивна мерка, во насока на афирмативна акција кон најранливите припадници на општеството“ и препорача оваа мерка да биде „во потполност експлоатирана“.

Коалицијата инсистира во Законот за заштита од дискриминација како забранети основи да се внесат „род“ и „припадност кон маргинализирана група“, и адекватно да се дефинира изразот „маргинализирана група“.¹³ Коалицијата упатува апел до Владата да преземе „афирмативните мерки кои имаат за цел заштита на маргинализираните групи“ (посебно на ЛГБТ, МСМ, СР, КД и лицата со ХИВ/СИДА), со цел да се елиминира или редуцира фактичката нееднаквост во уживањето на сексуалните и здравствените права.

9 „Сексуална ориентација, значи емоционална, сексуална или љубовна привлечност спрема друго лице, која вообичаено се поврзува со полот на инволвираните луѓе.“

10 „Маргинализирана група е група од поединци кои ги обединува специфична положба во општеството, кои се објект на предрасуди, имаат посебни карактеристики кои ги прават погодни за одредени видови на насилство, имаат помала можност за уживање и заштита на сопствените права.“

11 OPINION ON THE DRAFT LAW ON PROTECTION AGAINST DISCRIMINATION of “the former Yugoslav Republic of Macedonia”, **EU-ROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION), Opinion no. 486 / 2008, Strasbourg, 19 December 2008**, p. 10.

12 Според чл 30 ст. 1 од предлог-законот, „Глоба во износ од 400 до 600 евра во денарска противвредност ќе се изрече за прекршок на секој кој ќе го повреди достоинството на друг, со цел предизвикување страв или создавање на непријателско, понижувачко или навредливо опкружување врз основа на разлика на пол, раса, боја на кожа, национално и социјално потекло, политичко и верско уверување, имотна и општествена положба.“

13 Во моментот кога се заклучуваше извештајот, до Коалицијата неофицијално пристигна верзија од предлог - Закон за спречување и заштита од дискриминација, во која како дискриминаторски основи се внесени „род“ и „припадност кон маргинализирана група“ и во која се прифаќа дефиницијата на „маргинализирана група“ предложена од коалицијата „Македонија без дискриминација“, со мали измени: „Маргинализирана група е група од поединци кои ги обединува специфична положба во општеството, кои се објект на предрасуди, кои имаат посебни карактеристики кои ги прават погодни за одредени видови на насилство, имаат помала можност за остварување и заштита на сопствените права или се изложени на зголемена можност за натамошна виктимизација.“

4.3. Не постои тело за заштита од дискриминација на маргинализираните групи

Според проценката на ОДИХР „Отсуството на специјализирано тело за еднаквост го ослабнува влијанието“ на споменатите „афирмативни мерки кои имаат за цел заштита на маргинализираните групи“. Со други зборови, ОДИХР ја потенцираше главната слабост во системот за заштита на правата на припадниците на маргинализираните групи, на која постојано укажуваат невладините организации за човекови права: „државата има потреба од фокусна точка на експертиза, со реални моќи да ги промовира и остварува правата и интересите на ранливите припадници на општеството, за да можат да бидат остварени целите“ со афирмативните мерки.

Со предлог-законот за заштита од дискриминација како „**Тело надлежно за заштита од дискриминација**“ беше предвиден Народниот правобранител: „Народниот правобранител во рамките на својата надлежност презема дејствија за унапредување на правото на еднаквост и за заштита на лицата кои се жртви на дискриминација.“ (чл. 17 ст. 1). Венецијанската комисија ги наведе следниве причини кои го ставаат под прашање Народниот правобранител како најдобрата институција за справување со дискриминацијата: прво, дека Народниот правобранител ги нема неопходните моќи против администрацијата, а особено против приватните лица; второ, дека тоа ќе имплицира натамошни законски промени или во предлог-законот или во Законот за Народниот правобранител; трето, за да се прошират надлежностите на Народниот правобранител против приватни лица, потребни се уставни измени затоа што надлежноста на Народниот правобранител е уставно ограничена само на јавната сфера.

Токму затоа, за Венецијанската комисија беше „засега“ прифатливо да му се довери на Народниот правобранител одговорноста за заштита од дискриминација само доколку е уставно можно, и доколку се исполнат неколку критериуми.¹⁴

Имајќи ги предвид скромните резултати од досегашната соработка со Народниот правобранител, Коалицијата изразува скепса дека овие критериуми ќе бидат исполнети и дека институцијата Народен правобранител ќе има капацитет да обезбеди примена и мониторингање на Законот за заштита од дискриминација.

Токму затоа, Коалицијата препорачува да се создаде посебна Комисија за заштита од дискриминација¹⁵ која ќе има надлежност и капацитет да обезбеди примена и мониторингање на Законот за заштита од дискриминација, особено „афирмативните мерки кои имаат за цел заштита на маргинализираните групи“ како што се ЛГБТ, МСМ, СР, КД, и лицата со ХИВ/СИ-ДА.¹⁶

Исто така, Коалицијата апелира за што побрзо донесување на Законот за заштита од дискриминација, во форма која ќе обезбеди институционални услови за ефикасна заштита од дискриминација во сите сфери на припадниците на сите маргинализирани групи.¹⁷

¹⁴ Имено, Институцијата Народен правобранител да биде зајакната во смисла на ресурси (човечки ресурси и фондови), неопходни за да ги исполни новите задачи; потоа, „Законските надлежности на Народниот правобранител да бидат приспособени на новите предизвици;“ и „Да биде така реорганизиран што ќе обезбеди неопходен број од вработените да се занимаваат првенствено со анти-дискриминација.“

¹⁵ Предлог-законот предвидува дека „Дејствија за заштита од дискриминација може да преземе и друг орган определен со закон“ (чл. 17 ст. 3), без да се означи органот, што е забележано како уште една слабост, од страна на Венецијанската комисија.

¹⁶ Во моментот кога се заклучуваше извештајот, до Коалицијата неофицијално пристигна верзија од предлог - Закон за спречување и заштита од дискриминација, во која како „Органи надлежни за спречување и заштита од дискриминација“ се наведени „Совет за спречување од дискриминација“ и „Бирото за заштита и спречување од дискриминација.“

¹⁷ Според известувањата на медиумите, „Владата на мала врата се обидела да прокнижи уште еден плус во извештајот со усвојување на законот за антидискриминација, но се откажала по реакции од граѓанскиот сектор и од ОБСЕ“ (Дневник, 14 септември 2009). Според „Дневник“, „новиот роковник на Владата предвидува законот за антидискриминација да се усогласи со граѓанскиот сектор до крајот на септември, а да се донесе во Собранието пред одлуката за укинување на визите, до крајот на годинава.“

4.4. Дебати за законот за заштита од дискриминација

По дебатата на тема „Позицијата на релевантните чинители во однос на дискриминацијата врз основа на сексуалната ориентација“,¹⁸ организирана пред почетокот на изборната кампања, се огласија и претседателските кандидати. Кандидатот на ВМРО-ДПМНЕ, Ѓорге Иванов ја даде следнава изјава: „- Нашиот систем не дискриминира никого. Хомосексуалците самите се жигосуваат и мислат дека се во подредена позиција“.¹⁹

Еден месец подоцна, на дебатата организирана од коалицијата „Македонија без дискриминација“, кандидатот на ВМРО-ДПМНЕ не го повтори истиот став, туку го истакнуваше својот личен придонес за воведување на предметот „Цивилно општество“, тема која е негова потесна специјализација. На истата дебата, законот против дискриминацијата беше промовиран како „нов рамковен договор“ (Селмани), а за правата на не геј популацијата ветија дека ќе се заложеле Бошковски и Фрчкоски.²⁰

Јавна расправа за предлогот на работниот текст на Законот за заштита од дискриминација оддржува и Националниот совет за евроинтеграции, на 14 април 2009 година која побуди голем медиумски интерес.²¹ Претседателката на Националниот совет за евроинтеграции Радмила Шеќеринска укажа дека „во Македонија постои мит дека тука нема дискриминација или им се случува само на оние кои сами си се маргинализираат“, и ја потенцираше важноста на донесувањето на законот за нашата држава: „Без овој закон нема преговори со Европската Унија. Без овој закон нема ни безвизен режим. Меѓутоа, најважно од се, без овој закон нема добра држава. Бидејќи, ако државата не е добра за сите, не е добра за никој.“

На седницата кога се усвоени заклучоците од Советот, зема збор претставникот на МПЦ, кој изјавува дека „МПЦ е категорично против дискриминацијата на сите човекови права и слободи наведени во Уставот на Република Македонија“.²² Поконкретно, „МПЦ смета дека дополнителните интервенции кои би се однесувале на правата и слободите врз основа на сексуалната ориентација, а кои не се запишани во Уставот на Република Македонија, би можеле да ги нарушат веќе загарантираните права и слободи на граѓанските групи наведени во постоечкиот Устав на Република Македонија.“ Според МПЦ, „Јавното изразување на личните и интимните склоности како што е сексуалната ориентација може да биде навреда на правото на граѓанинот на приватноста и на семејниот живот“ и „може да ги навреди верските уверувања на голем дел од граѓаните, нанесувајќи штета и повреда на неприкосновеното достоинство на личноста.“²³

Коалицијата укажува дека аргументот на МПЦ, кој воведувањето на нови анти-дискриминациски основи го третира како потенцијална опасност за нарушување на „веќе загарантираните права и слободи на граѓанските групи наведени во постоечкиот Устав на Репуб-

18 Во организација на Центарот за човекови права и разрешување конфликти.

19 Петре Ристовски, „Хомофобија стоп!“, Шпиц, 10.02.2009.

20 Претседателските кандидати за „Македонија без дискриминација“, 17.03.2009, www.a1.com.mk.

21 При покривањето на јавната расправа во Советот за Евро-интеграции, медиумите покажаа многу поголем интерес за изјавите од страна на политичките претставници, а многу помал интерес за критиките и укажувањата од страна на претставниците на маргинализираните групи. Сексуалните работници и корисниците на дрога воопшто не беа спомнати како маргинализирана група. Единствено беше тематизирана хомосексуалноста во контекст на недоволно разбраната, погрешно пренесена, и тенденциозно толкувана изјава на холандската амбасадорка, која потсети дека Република Македонија јавно декларирала дека ќе се бори против дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет.

22 СТЕНОГРАФСКИ БЕЛЕШКИ од Петата седница на Националниот совет за евроинтеграции одржана на 06 мај 2009 година.

23 Стојалиштето на МПЦ е дека „јавното изразување на сексуалната ориентација каква и да е, е тоа што сериозно може да ги навреди и наруши моралните и верски уверувања и права на граѓаните, а не самата сексуална ориентација по себе како личен избор, кој како што рековме спаѓа во доменот на приватноста“. МПЦ изразува и стравување дека „токму со новиот закон за антидискриминација се устрои правото на јавното изразување на сексуалните ориентации“ и предупреди на „латентна можност од можни конфликти во општеството, нешто што најмалку ни е потребно“.

лика Македонија“, отворено го негира правото на анти-дискриминација на припадниците на маргинализираните групи кои не се опфатени со уставната клаузула. Ваквиот аргумент е спротивен на концептот за човекови права, бидејќи негира дека сите човекови права им припаѓаат на сите (вклучително и правото на изразување на сексуалната ориентација), и ги дерогира одредбите од Европската конвенција за човекови права, според која постојат многу поголем број спомнати и неспомнати основи за дискриминација отколку во нашиот Устав.²⁴

Имајќи предвид дека Европскиот суд за човекови права го применува чл. 14 од Европската конвенција за човекови права и кога станува збор за заштита од дискриминација врз основа на сексуална ориентација,²⁵ Коалицијата потсетува и дека македонските судови се должни да го интерпретираат домашното законодавство во согласност со јуриспруденцијата на Европскиот суд за човекови права.

Коалицијата се надева дека актуелниот претседател на Република Македонија јавно ќе се извини за навредата „Хомосексуалците самите се жигосуваат“, и дека ќе се заложи за изградба на ефикасен систем за заштита од стигма и дискриминација на припадниците на маргинализираните групи, со што на најдобар начин ќе покаже дека е претседател „еден за сите“.

5. Законот за правата на пациентите

И „Законот за заштита на правата на пациентите“, кој стапи во сила во јули 2008, содржи антидискриминациска одредба која пропишува дека „пациентот има право на остварувањето на правата, пропишани со овој закон, **без дискриминација заснована врз пол, раса, боја на кожата, јазик вера, политичко или кое и да е друго мислење, национално или социјално потекло, припадност на национално малцинство, материјална положба, потекло по раѓање, сексуална ориентација или кој и да е друг статус**“ (чл. 5 ст. 2).

Иако споменувањето на сексуалната ориентација како основ за дискриминација е за поздравување, како и отвореноста на клаузулата која го содржи изразот „кој и да е друг статус“, Законот содржи многу недоречености и не овозможува ефикасна заштита од дискриминација на пациентот. Како прво, законот не содржи никаква дефиниција на дискриминацијата. Како второ, иако дискриминацијата на пациентот е експлицитно забранета (чл. 32 ст. 4), не се наведени никакви механизми ниту тела за заштита на правата во случај на дискриминација. Имено, ниту Комисијата за унапредување на правата на пациентите во општината, ниту советникот за заштита на правата на пациентите (од редот на вработените во Министерството за здравство), ниту Државната комисија за унапредување на правата на пациентите нема експлицитна надлежност да презема соодветни дејствија во случај на дискриминација на пациентот. Единствено Државниот санитарен и здравствен инспекторат има право и должност на здравствената установа и на здравствениот работник и соработник да им забрани дискриминација на пациентот (чл. 57 ст. 2). Во законот отсуствуваат одредби кои се чувствителни за правата на припадниците на маргинализираните групи, како што се лицата со ХИВ/СИДА, СР, КД, ЛГБТ.

Како трето, експлицитната забрана од дискриминација мистериозно „испарува“ во прекршочните одредби од законот, каде што се утврдува глоба во случај на повреда на правата. Во законот постојат експлицитни одредби дека „Личноста и достоинството на секој пациент мора да се почитува“ (чл. 5 ст. 4), но и дека пациентот е должен да „го почитува професионалното и човечко достоинство

24 Според експланаторниот извештај, сексуалната ориентација е еден од експлицитно неспомнатите основи за дискриминација, покриен со изразот „или друг статус“.

25 Види the judgment of 21 December 1999 in the case of Salgueiro da Silva Mouta v. Portugal.

на здравствените работници“. Меѓутоа, надзорниот орган има експлицитни овластувања само на пациентот да му нареди да „го почитува професионалното и човечко достоинство на здравствените работници“, но не и да им нареди на здравствената установа и здравствениот работник да го почитуваат достоинството на секој пациент. Парадоксално, во закон кој треба да ги штити правата на пациентите предвидена е глоба за пациентите (во износ од 100 до 500 евра во денарска противвредност) ако пациентот не го почитува професионалното и човечко достоинство на здравствениите работници. Меѓутоа, не постои експлицитна прекршочна одредба за казнување на здравствен работник во случај на прекршување на одредбата дека „Личноста и достоинството на секој пациент мора да се почитува“ (чл. 5 ст. 4).

Имајќи ја предвид нечувствителноста на законот за здравствените права на припадниците на маргинализираните групи, непостоењето на дефиниција на дискриминација, како и непостоењето на законски механизми и соодветни тела кои ќе имаат експлицитни надлежности и инструменти за заштита од дискриминација, Коалицијата бара соодветни законски промени за воспоставување механизми кои ќе овозможат остварување на начелото за достапност, односно, „здравствени услуги што се постојано достапни и пристапни на сите пациенти подеднакво и без дискриминација“ (чл. 3 ст 1).

6. Законот за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции

Граѓанските организации за човековите права на корисниците на дрога не беа вклучени во консултативниот процес, а нивните реакции и апели беа речиси игнорирани при донесувањето на законот во август 2008. ММНШ уште во летото 2007 укажа дека корисниците на дрога „имаат право на здравствена и социјална помош и заштита од социјална исклученост“, а доколку се усвои предлог-законот, тој ќе го поттикне социјалното исклучување на лицата што употребуваат дроги, затоа што истите ги третира како криминалци што треба да се „сузбијат“ а не како лица на кои им треба здравствена помош.

Практично, во предлог-законот лицата што употребуваат дроги беа ставени во ист кош „дилерите“, и беа под постојана законска закана дека ќе бидат пријавени на полицијата како криминалци кои треба да бидат „сузбиени“, од страна на училиштето/факултетот, или од кое и да е здружение на граѓани (вклучително и тие кои се занимаваат со намалување на штети и заштита на правата на корисниците на дроги). ММНШ предупреди дека ваквото третирање на лицата што употребуваат дроги ќе доведе истите да бидат скриени и недостапни за здравствените и социјалните служби, како и за програмите за намалување на штети. Како резултат на реакцијата, контроверзниот член од законот беше променет.²⁶

Имајќи предвид дека криминализирањето на употребата²⁷ и поседувањето дрога претставува една од главните бариери за уживање на здравствените права на корисниците на дрога, Коалицијата се придружува на барањето на ММНШ за законски измени со цел:

а) да се внесе одредба со која ќе се декриминализира употребата на дроги и психотропни супстанции преку утврдување на количина за лична употреба;

б) да се внесе одредба со која ќе се легитимираат програмите за размена на прибор за инјек-

²⁶ Според усвоениот чл. 73 од законот, „Со цел за сузбивање на неовластена употреба и промет на опојни дроги, државните органи, органите на единиците на локалната самоуправа, воспитно-образовните установи, културните установи, здруженијата на граѓани, како и одговорните лица во тие органи, установи и здруженија, треба да ја известат полициската станица за лица кои на јавни места употребуваат дроги и психотропни супстанции.“ Во предлог-законот, должноста за известување се однесуваше „веднаш по дознавање на работи поврзани со злоупотребата на опојни дроги и психотропни супстанции“.

²⁷ Според чл. 20 од Законот за прекршоци против јавниот ред и мир, „Кој се оддава на уживање на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори, ќе му се изрече глоба во износ од 200 до 500 евра во денарска противвредност.“

тирање и истите нема да се подразбираат како изложување на опасност на други лица на делување на опојна дрога (вклучително и во затворите).

II. ПОСЕБЕН ДЕЛ:

Битни настани и случаи на прекршување на сексуалните права и здравствените права на припадниците на маргинализираните групи во Република Македонија

II 1. Случај „Улична проституција“

МВР: проституцијата како „социопатолошка појава“ и како „занает“

Според официјалното соопштение на МВР, континуираната акција „Улична проституција“ започнува на 20.11.2008 со цел „сузбивање“ на „социопатолошка појава“ - „зачестена појава на женски и машки лица кои даваат сексуални услуги за одреден паричен надоместок на подрачјето на ПС „Бит Пазар“²⁸. И покрај тоа што во прекршочните одредби не се спомнува ниту изразот „социопатолошка појава“, ниту зборот „занает“, во истото соопштение се истакнува дека „против лицата кои се занимаваат со сексуални услуги во вид на занает ќе се поднесат прекршочни пријави по членот 19 од Законот за Прекршоци против ЈРМ во кој за „Оддавање на проституција“ е предвидена глоба во висина од 600 до 800 евра.“

Криминализација на сексуалните работници

Иако најголем дел од лицата се приведени поради сомненија дека сториле прекршок („поради сомненија дека се оддавале на проституција“), МВР се обиде да ги прикаже прекршителите како криминалци, правејќи криминалистички профил за целата група: „Сите се исклучително лошо материјално ситуирани, а против нив и досега во повеќе наврати за истото дело биле поднесувани кривични и прекршочни пријави.“ Формулацијата дека „за истото дело“ се поднесувани и кривични пријави и прекршочни пријави укажува дека МВР настојува да го поистовети оддавањето на проституција (прекршок) со посредувањето (кривично дело).

Присилно тестирање поради сомненија за свесно пренесување на „полови и вирусни заболувања“

Како официјална основа за полициската интервенција, и за апсењето и задржувањето на сексуалните работници, МВР наведува постоење „одредени индиции дека овие лица можно е да се носители и на разни полови, односно сексуално преносливи заразни болести кои свесно ги пренесуваат на други лица што се коси со постојните Закони на РМ“. Повикувајќи се на чл. 205 од КЗ, а наводно по консултација со обвинителството, МВР обезбедува „судска наредба да се изврши лекарски преглед над горе наведените лица, со кои би се потврдиле или отфрлиле сомненијата дека истите се носители на полови и вирусни заболувања и истите свесно ги пренесуваат над лицата со кои сексуално општат“. Дури по обезбедувањето на судска наредба, над сексуалните работнички е извршено присилно тестирање за ХИВ/СИДА и СПИ во инфективната клиника.

Изложување на јавна љубопитност на уапсените сексуални работнички пред присилното тестирање

Уште во првичното соопштение на МВР се објавени фотографии на осомничените сексуални работнички, на кои се замаглени делови од лицата. МВР дозволува снимање на осомничените сексуални

28 Од страна на Надворешната канцеларија за криминалистички работи „Бит пазар“, во содејство со мобилната „Алфа“ единица, согласно „Оперативен План за превземање мерки и активности за сузбивање на ваквите социопатолошки појави“, 21.11.2008, Прес МВР, СВР „Скопје започна со координирана акција за сузбивање на уличната проституција“, <http://www.mvr.gov.mk>.

работнички во просториите на полициската станица, снимки кои подоцна се објавени во некои од медиумите без никаква заштита на идентитетот на осомничените лица.

Исто така, од МВР протекува информација до медиумите за местото и времето во кое сексуалните работнички ќе бидат спроведени на присилно тестирање во инфективната клиника. Иако сексуалните работнички јасно даваат до знаење дека не сакаат да бидат снимани и фотографирани пред влезот во инфективната клиника, овластените службени лица не преземаат никакви мерки за да ги заштитат сексуалните работнички од изложување на јавна љубопитност. Како резултат на тоа, во медиумите се објавуваат сензационалистички фотографии и видео снимки кои не ги претставуваат сексуалните работнички позитивно (како жртви на присилно тестирање и полициско изложување на јавна љубопитност), туку негативно (како криминалци кои се осомничени за тешки кривични дела и кои недолично се однесуваат кон медиумите кои совесно си ја вршат работата).

Реакција на Коалицијата

Коалицијата најостро ја осуди во медиумите “координираната акција за сузбивање на уличната проституција” на СВР Скопје уште на 21.11.2008, и истиот ден поведе постапки пред Секторот за внатрешна контрола на МВР и пред Народниот правобранител. Подоцна беа поведени постапки и пред собраниската Постојана анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот и пред Советот на честа на Здружението на новинарите на Македонија.

Укажувајќи на бројни повреди на човековите права на сексуалните работници, Коалицијата на 23.11.2008 г. одржа прес конференција за новинарите, а на 26.11.2008 со циркуларно писмо ја повика целокупната јавност и релевантните интернационални претставници во Македонија да ја осудат „координираната акција за сузбивање на уличната проституција“ на СВР Скопје, и да побарат одговорност од прекршителите на човековите права на сексуалните работници. Меѓу другото, одговорност беше побарана и за уапсениот вработен – активист на НВО ХОПС кој во моментот на рацијата ги извршувал своите работни задачи (делење на брошури за превенција на ХИВ/СИДА).²⁹

Исто така, Коалицијата иницираше работна средба со претставници на МВР (портпаролот и началникот на Секторот за внатрешна контрола) на која им беше укажано на бројните повреди на човековите права на сексуалните работници за време на полициската акција.

Коалицијата итно обезбеди правна помош (со помош на ФОСИМ) и обезбеди поддршка од повеќе домашни и меѓународни здруженија на граѓани, како и од претставниците на УНАИДС и СЗО во Македонија. Благодарение на обезбедената бесплатна правна помош на сексуалните работници, дел од нив се охрабрија и одлучија да покренат судски постапки за заштита на нивните човекови права, а дел ја искористија правната помош во својство на обвинети за кривичното дело „Пренесување заразни болести“.

Одговор на МВР:

На 3.12.2008 МВР излезе со соопштение во кое укажа дека била испитана претставката од Здружението на граѓани „ХОПС“ за незаконско и непрофесионално постапување на полициските службеници, констатираше дека „на приведените лица им се овозможени сите права“ и утврди дека „полициските службеници постапувале по претходно изготвен оперативен План, согласно Правилникот за вршење на полициските работи и Наредбата од Истражниот судија“.

Во истото соопштение, МВР ја информираше јавноста дека по добивањето на наодите од

29 Околу 22 ч. теренскиот работник на ХОПС е ослободен по интервенција од адвокат со образложение дека наводно е приведен и задржан во ПС *Бит Пазар* заради утврдување на идентитетот, иако ова лице се идентификувало со лична карта и службена легитимација уште при самото приведување.

присилното тестирање на сексуалните работници, „За седум од нив, според направените анализи утврдено е дека се носители на вирусот ХЦВ-Хепатитис Ц, кој е заразна болест и се пренесува со полово општење, преку контакт со крв или секрети од заразеното лице“. МВР информираше и дека поднеле „кривични пријави против седум лица на возраст од 19 до 33 години поради основано сомнение дека сториле кривично дело „Пренесување на заразна болест““ и дека „со оглед на отпорот кој го пружаа при извршувањето на судската наредба постојат индикации дека дел од нив знаеле за вирусот со кој што се заразени, односно делото не го сториле заради небрежност.“

Во истото соопштение МВР упати и два апела: првиот, до невладините организации, „доколку навистина се грижат за здравјето и достоинството на овие лица, во соработка со другите надлежни државни институции да изготват програми за нивна ресоцијализација и едукација со што би се тргнале од улиците и би се здобиле со знаења кои би ги направиле конкурентни на пазарот на трудот“; вториот, „до сите граѓани кои биле во контакт со овие лица и ги користеле нивните услуги да ги извршат неопходните здравствени проверки“.

Одговор на Народниот правобранител

Народниот правобранител го извести здруженето на граѓани „ХОПС“ – опции за здрав живот (во чии рамки сега дејствува Коалицијата) дека „не констатира повреда на уставните и законските права на лицата кои биле предмет на полициската интервенција од 20.11.2008 година“, и дека ја запира постапката.

Во известувањето Народниот правобранител тврди дека не му биле „дополнително презентирани лични податоци за лицата „жртви“ на незаконско полициско постапување ниту докази кои би упатувале на евентуална физичка сила или средства за присилба од страна на полицијата“.³⁰

Врз основа на „прибраниот доказан материјал“ (кој се состои само од неколку записници од МВР), Народниот правобранител констатира дека „полициската интервенција на 20.11.2008 година била легитимна...“ и дека „на приведените и задржаните лица им се овозможени сите законски права од чл. 34 од Законот за полиција, а дека упатувањето на лекарски преглед на дел од задржаните е врз основа на Наредба на дежурен истражен судија Кри. Бр. 2337/08“.

Народниот правобранител ги оценува како неиздржани наводите за елементи на директна дискриминација „толку поради фактот дека ниту еден доказ или сознание не упатува на заклучок за поинакво полициско постапување од постапувањето спрема која било друга категорија лица осомничени за сторени казнени дејствија“.

Народниот правобранител ги отфрла и наводите во претставката кои се однесуваат на повредата на правото на приватност и чување на лекарска тајна на приведените лица, укажувајќи дека не е повредено правото на доверливост (тајност) на личните и медицинските податоци на пациентите кои биле присилно тестирани:

а) ниту од страна на клиниката, која „претходно одбила присилно да изврши какви било медицински интервенции, но потоа врз основа на судскиот налог била принудена да ги изврши бараните анализи“. Имено, „дијагнозата и резултатите од анализата на наведените лица биле директно на рака предадени на службено лице на Министерството за внатрешни работи и од страна на вработени лица на Клиниката не биле дадени никакви информации на средствата за јавно информирање во врска со здравствената состојба на прегледаните лица на кои се однесувал судскиот налог“.

³⁰ Во текот на јануари 2008 поднесени се 12 поединечни претставки до НП, во кои има изјави од сексуалните работници кои укажуваат не само на незаконитоста на лишувањето од слобода, туку и на елементи на тортура, понижувачки и деградирачки третман. Народниот правобранител очигледно не е свесен дека товарот на доказот, во случај на изјави во кои се укажува на тортура, понижувачки и деградирачки третман, паѓа на страната на државата, која е одговорна за почитување на забраната за тортура на лицата кои се лишени од слобода.

б) ниту од страна на МВР, иако „само тоа било во можност да им даде информации на средствата за јавно информирање за добиените лекарски налази за одредени заболувања на дел од приведените лица“. И покрај то што Народниот правобранител му укажува на МВР дека „против лицата што неовластено ги дале информациите за здравствената состојба на приведените лица во средствата за јавно информирање треба да се преземат мерки на одговорност“, го прифаќа одговорот дека „Министерството не најде основ за одговорност против кое било службено лице од Министерството“. Народниот правобранител го темели својот став и врз информацијата од Дирекцијата за заштита на личните податоци, според која „во конкретниот случај не постоела таква повреда затоа што објавените податоци биле збирни без да се идентификуваат лицата и да се наведат нивните имиња, а ликовите биле замаглени“.

в) ниту од страна на медиумите (Откако Народниот правобранител упатил писмо до Советот за радиодифузија, како овластено тело за надзор на медиумите, во кое укажува на обврската „да се заштити приватноста на лицата и да се избегнува објавување на личните податоци“, добил одговор дека „за непочитување на претходно наведените принципи и стандарди со Законот не е предвидена прекршочна одговорност, поради што Советот нема основ за покренување прекршочна постапка“.

Ваквите констатации на НП не се во согласност со информациите објавени во Годишниот извештај на НП за 2008, во кој се спомнати „неколку доставени претставки од меѓународни организации заради повреда на правата на поголема група лица даватели или корисници на сексуални услуги приведени во полициска акција, особено правото на приватност, затоа што податоците за нивната здравствена состојба од страна на полицијата беа објавени во средствата за јавно информирање.“ Во годишниот извештај, „Народниот правобранител констатира дека со објавувањето на наведените податоци се повредува правото на приватност и чување на лекарска тајна за здравствената состојба и се врши повреда на правото на заштита на личните податоци.“³¹

Одговор на собраниската Постојана анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот

На 08.01.2009 г. стигна и одговор од споменатата собраниска комисија во кој претседателката извести дека побарала информации од Гордана Јанкуловска, министер за внатрешни работи и Бујар Османи, министер за здравство на Република Македонија. На 04.03.2009 г. до координаторот на Коалицијата беше препратена само информацијата од МВР, потпишана од „м-р Гордана Јанкуловска“, а во која Министерката известува за резултатите од извршените проверки од страна на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди, според кои сите полициските дејства биле согласно законот.

Коалицијата поднесе дополнително барање до Постојаната анкетна комисија, во кое бара комисијата да заземе конкретен став во однос на нашата претставка, согласно нејзините надлежности. Во барањето беше укажано дека потписот на министерката под известување од Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди наведува дека Министерката не е само иницијатор на акцијата, туку и контролор на истата. Коалицијата предупреди дека ваквото известување претставува сериозен индикатор за неправилност во работата на Секторот за внатрешна контрола, кое го отвора прашањето дали воопшто постои механизам со кој се контролира работата на МВР.

31 Според извештајот, „За заштита на правата на овие лица, Народниот правобранител упати укажување до надлежните органи, но постапката се уште е во тек, затоа што по упатените барања не е доставен одговор и покрај доставените ургенции.“ Народен Правобранител, Годишен извештај 2008, стр. 63

Одговор од ЗНМ

Советот на честа на ЗНМ, на 28.11.2008 г. оцени дека „генерално електронските медиуми пропуштија дополнително да ги затемнат ликовите од снимките добиени од МВР од Клиниката за инфективни болести и со тоа не ја исполнија обврската да го заштитат идентитетот на приведените“. Според Советот на честа на ЗНМ, „нарушени се членовите 7 и 10 од Кодексот кои што бараат новинарите да ја почитуваат приватноста на личноста и да не создаваат информации што ги загрозуваат човековите права и слободи“. Во спротивност со Кодексот на новинарите, како што укажа Советот на честа, е и „начинот на известувањето и дискриминирачката терминологија што беа употребувани во некои новинарски прилози“.

Реакцијата на СВАН

СВАН (Мрежа за промоција на правата на сексуалните работници во Централна и Источна Европа и Централна Азија), на 5ти декември 2008 испрати „Отворено писмо до македонската влада по однос на притворот, присилното тестирање и тужбите поднесени против сексуалните работнички во Македонија во ноември, 2008“. Во писмото, се потенцираше дека „МВР на неколку начини изврши сериозни прекршувања на човековите права на граѓани на Република Македонија“:

- со дозволувањето и повикувањето на медиумите да ги снимаат и фотографираат приведените сексуални работнички и потоа со објавувањето дека седум од нив се обвинети за кривично дело (правото на презумција на невиност);
- со тоа што само сексуалните работнички беа присилно тестирани, додека приведените клиенти не биле ниту присилени на тестирање, ниту обвинети за интенционално ширење на инфекции (правото на еднаквост во слободите и правата)
- со поттикнувањето на медиумите да објавуваат фотографии и снимки од приведените сексуални работници и со објавувањето на имињата на улиците каде тие работат, Министерството за внатрешни работи ги изложи на потенцијално насилство не само сексуалните работнички кои работат на тие улици, туку и било која жена која во иднина ќе се најде таму.
- со присилното тестирање за СПИ, кое експертите за човекови права го сметаат за нечовечки и деградирачки третман.

Потсетувајќи дека секое ХИВ тестирање мора да биде доброволно, доверливо и изведено со согласност на пациентот, СВАН оцени дека со полициската акција „властите ги подриваат напорите на програмите за превенција во главните општествени текови и ќе ги обесхрабрат и исплашат македонските граѓани да вршат доброволно тестирање“. Исто така, СВАН укажа и на тоа дека „медиумите се користат како инструменти за незаконска деградација и стигматизација на обвинети кои се невини додека не се докаже спротивното“.

Тековни правни постапки, заклучоци и препораки на Коалицијата

ХОПС обезбеди бесплатна правна помош за застапување на СР чии права беа повредени во погоренаведената акција.

Поднесени се 12 поединечни барања за испитување на законитоста на лишувањето од слобода на сексуалните работници, по кои истражниот судија на Основниот суд Скопје I – Скопје, донесуваше решенија со кои се утврдува дека дејствата преземени од МВР на ден 20/21.11.2008 „се законити и не

постојат повреди на правата“. И кривичниот совет при Основниот суд Скопје I – Скопје ги потврдува решенијата на истражниот судија, потврдувајќи го образложението, на пример, дека приведеното лице „доброволно се согласило да биде извршен преглед на Клиниката...“ (дека доброволно „дала крв, без никакво противење“), и дека „снимањето кое било извршено критичната вечер над приведените лица, било спроведено исклучиво од стручни лица, кои најстрого внимавале на заштита на идентитетот на приведените лица, а ваквите снимки се чуваат за интерна евиденција на МВР и истите не се достапни на јавноста“. Судот го пренебрегна фактот дека снимките на МВР им беа достапни на повеќето медиуми и на пошироката јавност, од кои можеше да се утврди и идентитетот на дел од приведени лица. Впрочем, тоа го потврди и Дирекцијата за заштита на лични податоци, која утврди повреда на приватноста на неколку лица од страна на три ТВ-станции.

СР преку своите адвокати поднесоа граѓанска тужба против Република Македонија за утврдување на повреда на правото на приватност, на правото на еднаквост како и на правото на заштита од тортура, нехумано и деградирачко постапување и казнување, како и барање за надомест на штета поради постоење на објективна одговорност на државата.

Коалицијата ќе продолжи да ги мониторира судските постапки за заштита на правото на приватност пред домашните судови, како и постапките заради неспроведувањето на соодветна истрага за нечовечно и деградирачко постапување за време на лишувањето од слобода (неукажување на соодветна лекарска помош во случај на апстиненцијална криза и други сериозни здравствени проблеми). Исто така, Коалицијата ќе продолжи да ги мониторира судските процеси во кои сексуалните работници се обвинети за ширење на заразни болести.

Коалицијата со жалење констатира дека во овој комплексен случај досега потфрли целокупниот систем на заштита на човековите права (Народниот правобранител, Собраниската Постојана анкетна комисија, и надлежните судови). Нефункционалноста на системот на заштита ги обесхрабрува припадниците на маргинализираните групи во борбата за заштита на нивните сексуални и здравствени права, ја зголемува нивната недоверба во институциите на системот, и ги прави поранливи за идни повреди на нивните сексуални и здравствени права, од страна на полицајците кои останаа неказнети.

Имајќи предвид дека постоечката законска регулатива се злоупотребува за легитимирање на кршењето на човековите права на сексуалните работници, Коалицијата бара од Министерството за правда да покрене иницијатива за

- депенализирање на оддавањето на проституција и донесување прописи за регулирање на СР;
- воведување законски забрани за присилно тестирање за ХИВ и СПИ;
- изменување на кривичниот законик за да се оневозможи криминализација за намерно или ненамерно ширење на заразни болести, поради ХИВ позитивен статус или СПИ.

II 2. Случај - „тендер“

Во тендерот на Владата на Република Македонија за кампања за објаснување на последиците од абортусот, се изнесени податоци според кои бројката на абортуси кај нас е еднаква на бројот на родени лица во една година.

Коалицијата испрати јавна реакција до премиерот и релевантните министри укажувајќи дека изнесените податоци не соодветствуваат со податоците објавени во „Стратешката проценка на по-

литиката, квалитетот и пристапот до контрацепција и абортус во Република Македонија³², според која “во Македонија во изминатиот период бројот на регистрираните абортуси е во постојано опаѓање”.

Коалицијата предупреди и дека спроведувањето на кампања која претендира да го осуди абортусот како „одземање на живот на веќе оформен организам“ ја зголемува стигмата кон жените коишто абортираат или имаат намера да абортираат и промовира религиозно/теолошко толкување на поимот “организам”, негирајќи ги научните и засновани на докази факти. Таквата кампања поттикнува страв од легално абортирање и ја осудува жената заради нејзната сопствена одлука да ја прекине бременоста како право на избор и може да резултира со зголемување на бројот на абортуси во нелегални здравствени институции, што може да исходува со тешки здравствени последици врз жените кои абортираат, па дури и смрт.³³

Коалицијата бара од Министерството за здравство да спроведе Кампања за зголемување на свеста за контрацепцијата како вистинска мерка за намалување на абортусите во државата наспротив неговото осудување и стигматизирање како чин на убиство

II 3. Здружена граѓанска реакција на Анти-абортус кампањите

На 11.02.2009 ХЕРА, во соработка со Коалицијата, Акција Здруженска, СОЖМ, ЕСЕ и Ленка, ја организираше конференцијата „Абортусот е право на избор и репродуктивно право на секоја жена“. На конференцијата беше потпишана заедничка Декларација од страна на 41 здружение на граѓани.

Во декларацијата се дава експлицитна препорака до Владата да ја „повлече Кампањата на Владата за објаснување на последиците од абортус со која жената се осудува како убиец“ и да ги заштити од понатамошно дискриминирање и стигматизирање сите оние кои го искористиле правото на абортус. Исто така, се препорачува осуда на „манипулациите со религиозни и националистички реторики кои целат да ги потценат и делегитимизираат репродуктивните права на жените и правото на сопствен избор“.

Декларацијата афирмира пет принципи: Загарантирано право на сексуален и репродуктивен избор, Подобрување на пристапот до абортус и гарантирање на правото на избор како неотуѓиво право на секоја жена, Заштита на достоинството на жените од јавно насилство (особено на оние кои ја прекинале бременоста), Подостапна контрацепција и намален број на абортуси, Подобар пристап до информации и услуги за адолесцентите и младите“.

Коалицијата бара од Владата да ја повлече кампањата за објаснување на последиците од абортус и да ги заштити од понатамошно дискриминирање и стигматизирање сите жени кои го искористиле правото на абортус, и да ги почитува принципите на Декларацијата „Абортусот е право на избор и репродуктивно право на секоја жена“ во дизајнирањето и имплементирањето на здравствените политики.

II 4. Случај „Хомофобична Педагогија“

³² Документ изработен во мај 2008 година, во соработка на Министерството за здравство и Републичкиот завод за здравствена заштита:

³³ Легализираниот абортус во Македонија до сега се има покажано како ефективно средство за редукција на матерналната смрт, а “во 2006 година тој број е само 1 жена, односно стапка на матернална смртност 4.4 на 100.000 живородени”

Во учебникот Педагогија³⁴, во делот насловен како „Негативни појави на сексуалниот живот“, хомосексуалноста е опишана како „опачина“, а хомосексуалците како „многу невротични и психотични личност“ и учесници на „изопачен, неприроден и, што би рекле, ненормален сексуален живот“.

Коалицијата упати барање до Министерот за образование, г-дин Перо Стојановски за повлекување од употреба на спорниот учебник потсетувајќи дека во 10-та ревизија на Меѓународната Класификација на Болести (МКБ-10) експлицитно е напоменато дека **‘сексуалната ориентација сама по себе не се смета за растројство’**. Во барањето е наведено дека учебникот „пренесува информации чијашто научна верификација е неоснована, и претставува класичен обид за манипулација на образованието за целите на ширење на хомофобија, говор на омраза и поттикнување на негативни предрасуди и социјално исклучување на хомосексуалците“.

Исто така, Коалицијата упати апел до Министерството за образование за систематска ревизија на целокупните образовни програми со што би се коригирале и спречиле сите можности за хомофобија и секаков друг вид на говор на омраза и дискриминација во образовниот систем.

До издавањето на извештајот, Министерството за образование нема дадено никаков одговор ниту на барањето за повлекување на учебникот, ниту на апелот. Во интервју за неделникот „Сега“, министерот Стојановски изјави дека „не знам под кои услови и на кој начин тој учебник бил одобрен“, и дека не можел да го искористи своето дискрециско право додека не го слушнел мислењето на експертите од таа област.³⁵

Коалицијата упати уште едно барање за повлекување на учебникот до новиот министер за образование.

II 5. Случај „Павел Шатев“

На 10.05.2009, центарот за комуникации на ВМРО-ДПМНЕ испрати соопштение до јавноста за резултатите од анкета на јавното мислење во врска со три актуелни теми, наратана од Институтот Павел Шатев,³⁶ а спроведена од Институтот за демократија врз 1100 испитаници. На граѓаните им било поставено и прашањето „дали треба да се промени Уставот на Република Македонија за да се дефинира бракот како заедница исклучиво помеѓу маж и жена?“, кое владејачката партија го толкува во смисла „да се отстрани можноста за склучување на хомосексуални бракови“.³⁷ Според соопштените резултати, дури 77,1% анкетираниите граѓани одговориле потврдно, а само 14,6% од граѓаните одговориле негативно. Од начинот на кој е поставено анкетното прашање, може да се заклучи дека на владејачката партија не и е доволно тоа што можноста за склучување на хомосексуални бракови е отстранета со Законот за семејството,³⁸ ниту тоа што со новите законски измени, на нехетеросексу-

34 За трета година гимназиско образование, изборен предмет, издаден од Просветно Дело 2005, уреден од Ели Маказлиева, а потпишан авторски од страна на Марија Костова, Анета Бараковска и Ели Маказлиева.

35 „Нема вредносен систем без религија“, Сега, бр. 10, стр. 25.

36 Според владејачката партија, Институтот „Павел Шатев“ е „самостојно и непрофитно здружение, блиско на политичката партија ВМРО-ДПМНЕ.“

37 Тенденциозноста на прашањето беше критикувана од страна на некои медиуми: „Од Институтот за демократија, кои се реализатори на анкетата, спроведена од 5 до 7 мај, на избраниот примерок од 1.110 испитаници, објаснуваат дека и тие ја забележиле грешката во тоа како е формулирано прашањето. Но, како што велат, од Институтот „Павел Шатев“ инсистирале да не се менува.“ („Геј бракови може, само не кај нас“, Време, број 1668, 12.05.2009)

38 Според чл. 6 од Законот за семејството, „Бракот е со закон уредена заедница на живот на маж и жена во која се остваруваат интересите на брачните другари, семејството и општеството. Односите меѓу брачните другари се засноваат врз слободна одлука на мажот и жената да склучат брак, врз нивната рамноправност, меѓусебно почитување и заемно помагање.“ Исто така, и вонбрачната заедница е дефинирана како „Заедница на живот на маж и жена“ (чл. 13).

алците им се негира и правото да имаат „блиски лични односи“ како и хетеросексуалците,³⁹ туку сугерира таквата можност да биде отстранета и со промена на Уставот.⁴⁰

Коалицијата изразува протест против политиката на ВМРО-ДПМНЕ со која се манипулира јавното мислење по пат на јавни анкети, со цел поттикнување „традиционално“ хомофобично расположение кај граѓаните. Коалицијата изразува посебна загриженост во однос на тенденцијата да се толкува демократијата како тиранија на хетеропатријархалното мнозинство над сексуалните малцинства.

Потсетувајќи дека правото на слободно сексуално здружување е дел од основните сексуални права, Коалицијата препорачува да се донесе Закон за регистрирани партнерства, да се редефинира вонбрачната заедница како „Заедница на живот на две лица независно од нивниот пол/род“, и да се промени дискриминаторската дефиниција на „блиски лични односи“ во Законот за семејството, за да се овозможи заштита од семејно насилство независно од полот/родот и сексуалната ориентација.

II 6. Случај „Камери“

На 26.05.2009 Коалицијата испрати барање за утврдување на повреда на правото на заштита на личните податоци до Дирекцијата за заштита на личните податоци. Врз основа на информациите од пациентите кои се на метадонски третман во Центарот во Кисела Вода, Коалицијата укажа дека во самите простории во коишто пациентите ја земаат својата терапија се поставени камери кои ги снимаат и за време на земањето на терапијата.

По извршената проверка, Директорка на Дирекцијата за заштита на лични податоци Маријана Марушиќ ја даде следнава изјава за медиумите: „Иако во правилникот за камерите на Министерство за здравство беше утврдено дека нема да се снима на места на кои зависниците од дрога добиваат метадонска терапија, камери најдовме токму таму. Поради тоа со решение кое го пративме до министерството забранивме да се користат“ („Нова Македонија“, 22.06.2009).

Веднаш уследи реакција од надлежниот министер Бијар Османи: „Во ординациите каде се дава метадонска терапија повеќе нема да се употребуваат видеокамери“. Османи за медиумите укажа дека „досега имаме позитивно искуство од видеонадзорот“, и дека изминативе шест месеци додека биле во употреба камерите, приватноста на пациентите и на вработените не била загрозна. За жал, ниту еден од новинарите не го постави прашањето „Зошто се намалува бројот на камери (и нивната резолуција)?“, ако е вистинито тврдењето на министерот дека „проектот за видеонадзор во клиниките не ја загрозува приватноста на пациентите“?

На 7 септември Коалицијата доби известување од Дирекцијата за заштита на личните податоци дека по извршениот инспекциски надзор, утврдиле повреда дека „Дневната болница за зависности – Кисела Вода врши надзор надвор од просторот кој е доволен за исполнување на целите за кои е поставен, односно камерите поставени во канцеларијата (каде се чува метадонот) и во чекалната (каде се прима на шалтер метадонската терапија од страна на пациентите) треба да се пранасочат кон пултот од шалтерот без можност да ги снимаат вработените и пациентите во здравствената установа.“ Центарот за превенција и третман на злоупотреба на дроги и други психоактивни супстан-

39 Со измените направени во членот 94-б, став 3 од Законот за семејството, „Под блиски лични односи во смисла на овој закон се подразбираат лични односи помеѓу лица од различен пол кои се или биле во партнерски односи, а не живеат во вонбрачна заедница.“ Со ваквата дефиниција се оневозможува заштита од семејно насилство од страна на истополов партнер.

40 Според чл. 40 од уставот, „Републиката му обезбедува посебна грижа и заштита на семејството. Правните односи во бракот, семејството и вонбрачната заедница се уредуваат со закон.“

ции – Кисела Вода во соработка со Министерството за здравство, постапува по решението и прави корекции во однос на поставеноста на камерите.

Коалицијата ја поздравува итната акција на Дирекцијата за заштита на личните податоци и решението за отстранување на повредите утврдени со инспекцијата. Коалицијата упати барање за информации до Дирекцијата за заштита на личните податоци дали ќе бидат применети прекршочните одредби од Законот за заштита на личните податоци: „глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе се изрече за прекршок на физичко лице контролор, ако (...) врши видео надзор надвор од просторот кој е дозволен за исполнување на целите за кои е посветен“ (чл. 49 од Законот за заштита на личните податоци).

II . 7 Случај „Полициски упад во здравствена установа“

Мониторите на Коалицијата од Струмица известува дека кон средината на Јануари 2009 година, до ЈЗУ Општа Болница Струмица, од страна на СВР Струмица е поднесено барање за доставување на список на сите пациенти кои во моментот се лекуваат во Дневниот Центар за прифат, третман и продолжено лекување на корисници на дрога Св. Елисавета – Струмица, и кои терапијата ја подигаат на неделна основа или двапати во неделата.⁴¹ Повторно, во почетокот на месец февруари, во Дневниот центар пристигнале инспектори на СВР-Струмица, кои барале информации за пациентите кои се на метадонска терапија.

Откако нашите монитори укажаа дека некои пациенти во дневниот центар се сомневаат дека полицијата успеала да издејствува список на лица кои ја подигаат терапијата, и дека еден пациент со свои очи видел како инспекторот изнесува „црвена и зелена книга“,⁴² Коалицијата одлучи да покрене постапка пред Дирекцијата за заштита на лични податоци. Постапката е сеуште во тек.

Ваквата постапка на МВР сметаеме дека претставува сериозен обид за нарушување на приватноста и повреда на Законот за заштита на лични податоци и Законот за пациенти. Полициската акција претставува директно загрозување на програмите за намалување на штети и ја нарушува довербата изградена помеѓу болницата, здружението на граѓани и пациентите кои се на метадонски третман.

Коалицијата потсетува дека согласно Законот за пациенти, Здравствената установа е должна да „обезбеди доверливост (тајност) на личните и медицинските податоци на пациентот што се однесуваат на здравствениот статус на пациентот, медицинската, односно клиничка состојба, дијагнозата, прогнозата и третманот, како и сите други информации од лична природа, дури и по неговата смрт, во согласност со прописите за чување на професионална и деловна тајна, како и зазаштита на личните податоци;“ (чл. 33. ст. 1, 11).

Коалицијата испрати барање до Министерството за здравство и Државниот санитарен и здравствен инспекторат да отворат истрага во врска со случајот, и да преземат соодветни мерки, во случај на повреда на правото на доверливост (тајност) на личните и медицинските податоци на пациентот.⁴³

41 Списокот било барано да содржи детали како што се: име и презиме, доза и режим на подигање на терапијата, како и тоа кој ја подига истата. Полицијата се повикала на чл. 68, став 1 од Законот за полиција.

42 Боите соодветствуваат на метадонската и рапортната книга, во кои се наоѓаат податоци за тоа колку метадон се има употребувано, колку издадено и потрошено. Постои сомнеж дека се дадени и списоците за дневна потрошувачка на метадон, на кои ги има имињата и презимињата на сите клиенти и дозата метадон која истите ја подигаат.

43 Според Законот за пациенти, глоба во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правното лице, и глоба во износ од 200 до 700 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на здравств-

Коалицијата бара од МВР да престане со полициски упади во здравствените установи каде се лекуваат припадниците на маргинализираните групи, упади кои во случајов директно ги загрозуваат здравствените права на зависниците од дрога. Коалицијата испрати допис до службата за Внатрешна контрола и проефексионални стандарди и до Народниот правобранител, со цел да ја испитаат законитоста на полицискиот упад во здравствената установа.

II 8. Случај „Терапија“

Пациент - осуденик води борба со затворската управа за исполнување на своето основно право на здравствена заштита со оглед дека антиретровирусна терапијата и контролните испитувања нецелосно или ненавремено се остваруваат. Осуденото лице побарало навреме да биде транспортирано до Клиниката за инфективни болести во Скопје заради редовно, месечно земање на антиретровирусна терапија и вршење на редовни контролни испитувања, но затворскиот лекар во неколку наврати му го оневозможило тоа. Иако затворската служба во неколку наврати била опомената од здравствените работници за начинот на земање на терапија и вршење на контролни испитувања, сепак истите се оглушиле на побарувањата.

Постојат индикации дека затворот и затворската управа извршиле ред прекршувања на човековите права загарантирани и заштитени и со националните закони и со меѓународните инструменти, пред се, на основното право на здравје и здравствена заштита. Најочигледно во овој случај е прекршувањето на еден од основните принципи во здравствената заштита, а тоа е достапноста на медицинските услуги.⁴⁴

Положбата во која се наоѓа пациентот е дополнително отежната поради индиферентноста на затворските служби, нивната несензитивност за ранливата состојба во која се наоѓа пациентот, поради нивната пасивност и непостапување соодветно на личните својства на осуденикот и согласно законот. Основната одговорност во овој случај лежи во затворските служби и на Управата за извршување на санкции, затоа што сите лица кои извршуваат санкција се одговорност на државата и под нејзина заштита.⁴⁵

Генерално како проблем се јавува некоординираноста и дискомуникацијата на здравствените служби во затворите и општото или јавното здравство.⁴⁶ Директната комуникација (или неделноста на здравството) помеѓу затворските служби и здравствениот сектор во заедницата не би дозволила ранливите категории како осуденици со ХИВ да не бидат во можност да го остварат своите основни човекови права: правото на здравје, правото на еднаквост и недискриминација, правото на достапаност на медицинските услуги.⁴⁷

твениот работник кој непосредно врши медицинска интервенција, ако не обезбеди доверливост на податоците што се однесуваат на здравствениот статус на пациентот.

44 Закон за заштита на правата на пациентите, Сл.весник бр.82/08

45 Согласно Законот за извршување на санкции, на осудените лица им се обезбедува здравствена заштита (чл.46/1), санкциите се извршуваат индивидуално во согласност со личноста на лицето кое ја извршува санкцијата (чл.5) со посебно внимание кон нивното телесно и ментално здравје (чл.6). Исто така, се забранува дополнително казнување освен она кое произлегува од извршувањето на санкцијата.

46 Во случајов здравствените служби на Советувалиштето направиле се и прават се лицето да дојде до својата терапија.

47 Мора да се истакне дека лицата кои се осудени на казна затвор ги задржуваат сите слободи и права кои не се ограничени од страна на надлежен релевантен орган, освен оние кои произлегуваат од самата смисла на санкцијата – затвор. (Европски затворски правила, паравило 2) Така, правото на ефикасна навремена здравствена грижа е право кое мора да го уживаат и осудените лица на ист начин како и оние во заедницата. (Препорака (98) 7 – Дел III пар. 40-1 и Препорака (93)6 – пар.4-1) Во спротивно принципите на еднаквост и недискриминација се очигледно нарушени.

Имајќи го предвид постоењето индиции за повреда на рамноправноста на граѓаните на РМ во остварувањата на правото на здравствена заштита во овој и во други вакви случаи, Коалицијата упати допис до Народниот правобранител со барање да преземе мерки за обезбедување на правото на лекување на сите осудени лица кои живеат со ХИВ/СИДА. Потсетуваме дека секогаш кога станува забор за лишување од слобода, обврската за грижа и обезбедување адекватен медицински третман е основно право, особено кога станува збор за болести кои се особено сериозни.⁴⁸

Во дописот, Коалицијата укажа на ургентната потреба за промоција и заштита на сексуалните и здравствените права на осудените лица, имајќи ги предвид ризиците од сексуално насилство, и другите ризични однесувања во затворените институции кои ја зголемуваат ранливоста на ХИВ/СИДА.

II 9. Случај „Извештај на НП“

По објавувањето на првиот „Извештај за состојбата со почитувањето на правата на лицата зависници од дрога“ на Народниот правобранител, во април 2008 ММНШ организираше јавна трибина на која учествуваа претставници од НП, претставник од Министерството за здравство и претставници на здруженијата на граѓани кои се занимаваат со човековите права на зависниците од дрога. На трибината беше сериозно критикувана препораката на НП за „Дислоцирање на Центарот од Кисела Вода поради неговото штетно влијание на децата и младите кои живеат во негова близина или учат и престојуваат во блиските училишта и градинки“. Наместо препорака која ќе придонесе за уживање на „правата на лицата зависници од дрога“, што е цел на извештајот, НП даде препорака со која непосредно се загрозуваат постојните медицински програми за лекување на зависниците од дрога во Скопје.

ММНШ изрази жалење што НП отворено ги поддржа дискриминаторските барања за дислоцирање на центарот и што го игнорираше укажувањето на експертите дека „дислокацијата на Центарот и излолацијата на овие лица би значела «гетоизација», односно обележување на лицето како зависник, кое според програмите треба да се ресоцијализира и рехабилитира во средината во која живее и работи“. ММНШ му препорача на НП да ја отфрли препораката за „дислоцирање“ на центарот во Кисела Вода, и да ја замени со нова во која отворено ќе ги застапува правата на лицата кои се лекуваат таму и кои се секојдневно изложени на стигматизирање и социјално исклучување од страна на граѓаните кои живеат во околината на центарот. Имајќи предвид дека актерите кои го попречуваат отворањето на новите центри го загрозуваат уживањето на правото на здравствен третман на зависниците од дрога, ММНШ побара од НП да преземе енергични мерки против сите оние актери кои го попречуваат остварувањето на правото на здравје како основно човеково право.

НП излезе со загрижувачки согледувања на состојбите во остварувањето на здравствената заштита на лицата зависници од дрога. НП укажа на несоодветните услови за рехабилитација и давање помош и заштита на лицата зависници од дрога,⁴⁹ недостаток на услови и програми за

48 Комитет против тортура – 11 Општ извештај 2001, пар. 31-2.

49 Според НП, „има недостиг на просторни капацитети, односно нема доволно простор за згрижување и опфаќање на сите лица зависници кои пројавиле интерес да бидат дел од Програмата, поради што се ставени на листа на чекање со неизвесно траење. Поради тоа има потреба за отварање повеќе центри за зависниците, а се уште не се отворени предвидените центри со програмата на Владата.“ (Остварување на правото на здравствена заштита во Република Македонија, Согледување на состојбите во остварувањето на здравствена заштита и отворени прашања констатирани од страна на Народниот правобранител за потребите на комитетот за унапредување на здравствениот систем во Република Македонија.)

терапия,⁵⁰ недостаток на едукативни програми во училиштата за спречување и намалување на зависноста од дрога,⁵¹ и препорача „спроведување континуирана едукација на населението и на здравствените работници за современите текови во медицината во областа превенција на зависности и ангажирање на општеството за почести и навремени систематски прегледи со цел рано откривање на зависностите.“⁵²

Коалицијата ги поздравува напорите на НП за согледувања на состојбите во остварувањето на здравствената заштита на лицата зависници од дрога и дадените препораки. Коалицијата му препорачува на НП да спроведе едукација на вработените за сексуалните и здравствените права на маргинализираните групи, кои сеуште не се ни промовираат во неговите извештаи.

II 10. Отворање нов центар за лекување на зависности од дрога во Скопје

Во предизборните програми од 2009 година, кандидатите од двете најголеми политички партии за градоначалници на општина Кисела вода бараа дислоцирање на единствениот центар за лекување на зависности од дрога во Скопје. Ниеден кандидат од ниедна друга општина не предложи отворање или изградба на нов центар во својата општина. Обидите за отворање на вакви центри најчесто наидуваа на организирани отпори од страна на локалните власти и локалното население.

Отворањето на нов центар за лекување на зависности од дроги во рамки на Клиничкиот центар во Скопје беше поздравено како исклучителен напредок од страна на експертите.⁵³ Наспроти ентузијазмот на докторката, изјавата на министерот за здравство и реакциите на вработените во околните клиници индицираат на сегрегација и дискриминација кон зависниците од дрога. Министерот Османи укажа дека отворањето во оваа локација нема да биде на штета на никој во државата: „Ќе има посебен влез во кој ќе се влегува во објектот, физички одвоен од пациентите во другите установи и се разбира дека во од ќе ја следиме работата на самата служба и доколку се појават евентуални проблеми ќе реагираме.“

Веднаш по отворањето на новиот центар проработија предрасудите и стереотипите за зависниците од дрога кај здравствените работници. Со реакција се јавија вработените од околните клиници предупредувајќи на можност од ширење на инфекции и зарази и изразувајќи страв за својата безбедност поради можно насилство од страна на зависниците од дроги кои ќе се лекуваат во центарот.⁵⁴

Имајќи предвид дека аргументот за „можност од ширење на инфекции и зарази“ беше упатен само за пациентите од новиот центар за лекување на зависности, а не и за пациентите болни од туберкулоза кои се сместени во непосредна близина, Коалицијата смета дека доволно елементи за дискри-

50 Според НП, „во сите здравствени установи не постојат соодветни услови за групна терапија, недостасуваат терапевтски програми кои би опфатиле: семејна терапија, дневноболнички третман на стабилизирани корисници претходно лекувани во стационар, со креативни работилници опремени со соодветна опрема и сл.“

51 Народниот правобранител препорача „да се предвидат едукативни програми во училиштата заради спречување и намалување на бројот на децата зависници од дрога и децата да се запознаваат со штетноста и последиците од зависноста уште од најраната возраст“ (Народниот правобранител предлага мерки за надминување на проблемот со зголемување на бројот на децата зависници од дрога, www.ombudsman.mk, 17.09.2008)

52 Народен Правобранител, Годишен извештај 2008, стр. 68

53 На отворањето, докторката Лилјана Китева-Игњатова ќе изјави за медиумите: „Во урбана средина, во клинички центар, немаргинализирано, не на крајот на градот, значи ова е потег кој зборува за дестигматизација на овој проблем и за лицата кои бараат третман за опијатни дроги.“

54 Според изјавата на една од вработените дадена за медиумите, и „други вработени се плашат за својата безбедност, бидејќи зависниците се опасни во период на апстиненција, кога треба да ја земат потребната доза.“

минација врз основа на здравствен статус, од страна на здравствените работници кои го погазија начелото на хуманост и начелото на достапност,⁵⁵ на кои се темели Законот за заштита на пациенти.

Коалицијата бара од Министерството за здравство да спроведе кампања против стигматизацијата на корисниците на дрога од страна на здравствените работници, во која ќе се промовираат здравствените права на зависниците од дрога како рамноправни пациенти со останатите, со посебен акцент врз начелото на достапност и начелото на хуманост (кое подразбира почитување на „Личноста и достоинството на секој пациент“).

II 11. Случај „Плоштад“

Еден ден пред одржување на протестот „Не го силувајте Скопје“, од страна на група студенти и активисти, на блогот „Јади Бурек“ беше објавен повик за организирано спротиставување на групата протестанти, кои беа девалвирани и навредувани како „збирштина од геј и атеисти“.⁵⁶

На 28.03.2009 групата мирни протестанти, во која учествуваа и неколку активисти за правата на ЛГБТ-лицата, беше насилно разбиена од многу побројна и организирана група од контра-протестанти, која извикуваше пароли со говор на омраза и нетрпеливост кон хомосексуалците, сексуалните работници и корисниците на дрога, пред очите на полицијата која не реагираше на насилството и говорот на омраза.⁵⁷ Нетолерантниот и дискриминирачки говор кон маргинализираните групи продолжи и во дел од провладините медиуми, кои се обидоа да го оправдаат насилството и говорот на омраза, и да ги стигматизираат организаторите на мирниот протест.⁵⁸

Сојузот „Македонија без дискриминација“ најостро го осуди насилството и „секое повикување на дискриминација врз било која основа како и употребата на говор на омраза“, а во осудата се приклучи и Коалицијата заедно со повеќе организации и активисти за човекови права. Исто така, и Собраниската Постојаната анкетна комисија за човекови права најостро го осуди „говорот на омраза и поттикнувањето на верска и национална нетрпеливост, но и секое повикување на дискриминација врз било која основа.“⁵⁹ Иако активисти на Коалицијата поднесоа претставка и до Народниот правобранител, оваа институција за заштита на човековите права не се најде повикана да застане во одбрана на жртвите на говорот на омраза и на правото на мирен протест, кое беше насилно загрозено од хомофобичната толпа протестанти.⁶⁰

Коалицијата изразува длабока загриженост од тоа што говорот на омраза кон хомосексуалците и другите маргинализираните групи остана несанкциониран од страна на институциите за заштита на човековите права кои, заедно со полицијата, практично станаа соучесници

55 Начелото на достапност, меѓу другото, „се заснова на здравствени услуги што се постојано достапни и пристапни на сите пациенти подеднакво и без дискриминација“.

56 Авторот на блогот Јанко Илковски на 27-ми Март го објави следниов повик: „Утре во 12 часот, на плоштад во Скопје, најверојатно, збирштина од геј и атеисти ќе се обидат да шират гадости под закрила за грижа на архитектурата на градот, а против изградба на црква. По тој повод, јас утре со моето семејство излегувам во контра протест, еден час порано, во 11 часот, и со тоа да ја дадам мојата поддршка за изградба на црква на плоштадот!“

57 „Нас не’ викаа шиптари, не’ викаа педери, наркомани, лезбејки и комунистички свињи“, изјави Кочо Андоновски од Асоцијацијата за слободна сексуална ориентација, за Дојче Веле, на 31.03.2009.

58 Така, провладиниот „Вечер“ (30.03.2009, стр. 2) во написот „Црква не, педери да“, ја користи изјавата на Македонската студентска унија, за да ја оцрни личноста на една од организаторките на протестот заради нејзиното залагање за човековите права на хомосексуалците.

59 За жал, заклучоците на Комисијата, за кои гласаа сите членови, никогаш не се најдоа на усвојување пред Собранието.

60 НП претпочиташе да го „аминува“ извештајот на Секторот за внатрешна контрола кој утврди дека полициските службеници постапувале согласно законот.

во чинот на психолошко насилство кон припадниците на маргинализираните групи. Коалицијата предупредува дека некажнувањето на говорот на омраза ја намалува довербата во институциите на системот и ги обесхрабрува припадниците на маргинализираните јавно да бараат заштита на нивните сексуални и здравствени права во случај на повреда.

II 12. Случај „кампања за ХИВ/СИДА“

Наместо кампања за борба против стигмата и социјалното исклучување на лицата кои живеат со ХИВ/СИДА и лицата кои се ранливи на ХИВ/СИДА, Владата спроведе јавна ТВ-кампања со која се мобилизираат негативните стереотипи и со која се влева страв од лицата кои живеат со ХИВ/СИДА.⁶¹ Загрижува фактот што во владината кампања, откривањето, изолацијата и избегнувањето на лицата кои живеат со ХИВ е основната превентивна мерка, наместо тоа да биде индивидуалното сексуално однесување, што веќе децении наназад е порака на националните ХИВ/СИДА програми.

Имајќи предвид дека ваквиот начин на водење кампања за превенција од ХИВ/СИДА го поттикнува социјалното исклучување и ги обесхрабрува лицата кои живеат со ХИВ/СИДА јавно да се борат за своите здравствени права, Коалицијата бара од Владата да прекине со водење негативни и сензационалистички кампањи со кои само лажно се набива страв меѓу општата популација и се загрозува достоинството и човековите права на лицата кои живеат со ХИВ/СИДА.

II 13. Случај „Стар“

Здружението на активисти за правата на сексуалните работници „СТАР“ Скопје, на ден 15.04.2009 г. поднесува барање за упис на основање во регистарот. Регистраторот на Централниот регистар Виолета Богојеска донесува Решение со кое се одбива пријавата за упис, со

образложение дека не се отстранети формалните недостатоци на „Здружени на граѓани СТАР Скопје“, односно поради употребата на незаконскиот израз „сексуални работници“ во целите од статутот.⁶²

Имајќи предвид дека изразот „сексуални работници“ официјално се користи не само од телата на ООН, туку и од страна на Министерството за здравство и Владата на Република Македонија,⁶³ Коалицијата бара од Владата на Република Македонија да ги отстрани сите формални препреки за регистрирање на „Здружение на граѓани СТАР Скопје“.

⁶¹ За жал, негативните ефекти од кампањата не наидоа на поширока осуда од медиумите. Секоја чест на исклучоците: „Знаете она: „Во секое кафуле има по еден болен од сида. Знаеш ли кој е? На секој факултет има петмина болни од сида? Знаеш ли кои се?“ Јас знам. Имплицитната порака на кампањата е дека треба да ги убијам (или во најдобар случај, да ги изолирам) и така ќе направам добро за Македонија.“ (Свездан Георгиевски, „Глобус“, Број 87, 16.12.2008).

⁶² Здружението „СТАР“ во целите има наведено дека ќе се залага за „Заштита, унапредување и промоција на основните човекови права на сексуалните работници“.

⁶³ Министерството за здравство и Владата на Република Македонија се потписници на Националната стратегија за ХИВ/СИДА (2007-2011), која е фокусирана на превенција на преносот на ХИВ-инфекцијата кај сексуалните работници, како една од четирите групи со најголем ризик (покрај лицата кои инјектираат дроги, мажите кои имаат секс со мажи и осудениците.

II 14. Нехуман третман кон пациент со ХИВ/СИДА

Мониторите на Коалицијата од Х.Е.Р.А. пријавија случај на нехумано постапување кон пациент кое живее со ХИВ/СИДА од страна на медицинскиот персонал во Стоматолошки клинички центар, во неколку наврати. Прво, на пациентот кој трпел неподнослива забоболка не му била пружена итна здравствена услуга истиот ден со објаснување дека претходно мора да ја проследат неговата крвна слика, иако таквите анализи воопшто не биле релевантни за извршувањето на стоматолошката услуга. Второ, на пациентот му биле побарани средства за партиципација од 500 денари за заштитната униформа која се користи додека се вршат стоматолошките интервенции врз ХИВ+ пациенти, со образложение дека ФЗО не ја рефундира.⁶⁴ Трето, на пациентот му било дадено објаснување дека два месеци нема да може да се работат протезите кои му биле итно потребни,⁶⁵ поради големата заинтересираност од други пациенти и неможност да се изработат во предвидениот рок. Дури по интервенцијата на Националниот координатор за ХИВ/СИДА во Република Македонија до директорот на Стоматолошки клинички центар, била забрзана медицинската интервенција, по што протезата конечно била ставена, три и пол месеци по плаќањето на партиципацијата за протезата.

Имајќи ги предвид индициите за бројни повреди на правата на пациентот,⁶⁶ како и за дискриминација заснована на здравствен статус (лице со ХИВ/СИДА), Коалицијата упати барање до Народниот правобранител и до Министерството за здравство (Државниот санитарен и здравствен инспекторат, Канцеларијата на советникот за заштита на правата на пациентите, и до надлежните комисии за унапредување на правата на пациентите) за да ги преземат сите законски мерки што им стојат на располагање за заштита на правата на пациентот.

II 15. Декларација за Сексуални права

Во јуни 2009 г. Х.Е.Р.А. ја издаде публикацијата „Сексуални права: Декларација на МФПР“, еден од круцијалните документи во кој се промовираат сексуалните права како човекови права:

1. Право на еднаквост, еднаква законска заштита и ослободеност од сите форми на дискриминација врз основа на пол, сексуалност или род.
2. Право на учество на сите лица, без разлика на полот, сексуалноста или родот.
3. Право на живот, слобода, лична безбедност и телесен интегритет.
4. Право на приватност.
5. Право на лична автономија и на признавање пред закон.
6. Право на слободно размислување, на погледи и на изразување, право на здружување.

⁶⁴ Откако од страна на Х.Е.Р.А. било прашано дали униформата може да се однесе од Инфективната клиника за пациентот да не мора да плаќа, било одговорено дека ако се донесе униформата тогаш нема потреба од партиципација. Но, и во тој случај, пациентот со ХИВ/СИДА бил понижувач од страна на одговорната медицинска сестра на Стоматолошката клиника, која укажала дека пациентот не смее да ја носи униформата (иако униформата била уредно фабрички запечатена) и дека треба да се врати по еден час, а униформата да ја однесе некој вработен од Инфективната клиника.

⁶⁵ Пациентот објаснил дека веќе година дена е без заби, дека многу тешко се исхранува во таквата состојба, и дека Антиретровирусна терапија која што ја прима налага добра исхрана и разновидност во исхраната, од што во голема мерка зависи неговата општа здравствена состојба.

⁶⁶ Пациентот не го остварил правото на грижа, лекување и рехабилитација што се во согласност со неговите поединечни потреби и способности, неговата личност и достоинство не биле почитувани, и не му била пружена здравствената услуга во разумен и најбрз можен рок.

7. Право на здравје и на користење на научните достигнувања.
8. Право на образование и информации.
9. Право на избор за стапување во брак и на засновање и планирање семејство и на одлука дали да се има деца, кога и како.
10. Право на отчетност и надомест.

Коалицијата го поздравува објавувањето на овој документ и се придружува на апелот на Х.Е.Р.А. дека „принципите и правата наведени во Декларацијата треба да бидат основа за сите активности за признавање и унапредување на сексуалното и репродуктивното здравје во Македонија“.

Издавач:
ХОПС- Опции за здрав живот
улица Христо Смирненски 48-1/6
Скопје

Автор: Жарко Трајаноски

Уредник:
Тим на Коалиција за промоција и заштита на сексуалните и
здравствените права на маргинализираните заедници

Дизајн :
Игор Стојановски

Печати:
Принтцентар

Тираж: 300

**ANNUAL REPORT ON
SEXUAL AND HEALTH
RIGHTS
OF MARGINALIZED
COMMUNITIES**

2009

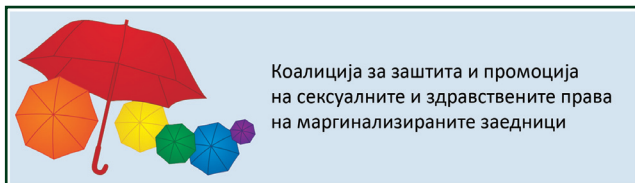

ANNUAL REPORT ON SEXUAL AND HEALTH RIGHTS OF MARGINALIZED COMMUNITIES

Author: Zarko Trajanoski

Skopje, 2009

Contents

Introduction

I GENERAL PART: Sexual and health rights of members of the marginalized groups in the Republic of Macedonia

1. Policies on sexual and reproductive health
2. Violence on members of marginalized groups
3. Stigma and social exclusion
4. Protection against discrimination of marginalized groups
  - 4.1. There is no efficient system for protection against discrimination
  - 4.2. Draft-law for protection against discrimination of marginalized groups
  - 4.3. There is nobody to protect marginalized groups against discrimination
  - 4.4. Debates on the Law for Protection against Discrimination
5. The Law on Patients' Rights
6. Law on Control of Narcotic Drugs and Psychotropic Substances

II. DETAILED PART: Important events and cases of violation of the sexual and health rights of members of marginalized groups in the Republic of Macedonia

- II 1. Case "Street Prostitution"
- II 2. Case "Tender"
- II 3. Joint citizen reaction on Anti-abortion campaigns
- II 4. Case "Homophobic pedagogy"
- II 5. Case "Pavel Satev"
- II 6. Case "Video cameras"
- II . 7 Case "Police raid in a health institution"
- II 8. Case "Therapy"
- II 9. Case "Ombudsman's report"
- II 10. Opening of a new Drug Addiction Treatment Centre in Skopje
- II 11. Case "City Square"
- II 12. Case "HIV/AIDS campaign"
- II 13. Case "Star"
- II 14. Inhuman treatment towards a patient infected with HIV/AIDS
- II 15. Declaration of sexual rights

Introduction

One of the strategic long-term goals of the Coalition for Protection and Promotion of the sexual and health rights of marginalized communities (hereinafter- the Coalition) is to carry out continuous monitoring, to document and report on the situation of health and sexual rights of marginalized communities, such as LGBT, MSM, SW, DU, HIV/AIDS infected persons etc.¹

The result of the yearlong monitoring process can be seen in the documentation of 40 cases, which contained information on explicit violation of sexual and health rights of members of marginalized communities. 14 cases of discrimination against DU were documented, 11 cases of discrimination against SW, 1 case of discrimination against LGBT, 2 cases of discrimination against HIV/AIDS infected persons. In addition, we documented 11 cases of violence against SW, 3 cases of violence against LGBT groups, 2 cases of violence against HIV/AIDS infected persons, results that point to the strong correlation between violence and discrimination. Also, we documented 6 cases of failure to provide health protection to SW, 3 cases to DU and 2 cases to HIV/AIDS infected persons.

The results in the report are not based solely on documentation of individual cases (which were reported to the members of the Coalition, and identified by the monitors or the media), rather on the continuous tracking of the policies and legislative which directly and indirectly influence the promotion, application and protection of sexual and health rights of members of marginalized communities. This is the reason why the report is divided into general part, which contains the results of the monitoring (on policies, legislative, media), and definite part, which analyzes the results of individual monitoring cases, containing violation of sexual and health rights of members of marginalized groups.

Unfortunately, most of the individuals that reported violation of their sexual and health rights did not want to instigate any kind of procedure, nor report their cases, because they do not have trust in the state institutions.

---

¹ With the purpose to realize this goal, we introduced appropriate instruments for monitoring and documentation of the sexual and health rights of the marginalized communities and trained members from the citizens' association.

I GENERAL PART: Sexual and health rights of members of the marginalized groups in the Republic of Macedonia

1. Policies on sexual and reproductive health

Promotion of sexual and reproductive health is one of the main “health priorities of the Ministry of Health and the Government”.² Yet, the Government’s health policies are not created in accordance with a sexual right based approach. Promotion of sexual and reproductive health is impossible without promotion of sexual and health rights.

Bearing in mind that sexual rights belong to all persons, without any compulsion, discrimination or violence, the health policies of the Government need to be focused on promotion, application and protection of sexual rights of marginalized groups’ members, since these groups are exposed to the highest risk of compulsion, discrimination or violence.

2. Violence on members of marginalized groups

LGBT, MSM, SWM DU and HIV/AIDS infected persons feel that they are always under threat from violence. Individuals and the State have even exposed some of them to different forms of violence.³

LGBT and MSM individuals are faced with the fear of possible violence in the application of their sexual rights, particularly the right to be sexually active or not, the right to consensual sexual relations, and the right to pursue satisfactory, safe and pleasurable sexual life. The fear of possible violence is key obstacle for realization of the right to express one’s sexual orientation, as well as the right to protection of sexual rights, one of the human rights. As a result of the inhibitions deriving from the fear of violence, there aren’t any public non-heterosexual relationships in the Republic of Macedonia and the number of public sexual rights’ advocates for LGBT and MSM individuals is limited. Hence, few LGBT and MSM individuals want to realize the right to protection of their sexual rights in the existing state institutions. The fear of psychological and physical violence by the police, the fear of psychological violence and sexual harassment in their working environment, fear of family violence, and the fear of being forced to treatment in order to cure their sexual orientation, discourages LGBT and MSM individuals to express their sexual orientation in their family, to their friends or in public.

Fear and threat is one of the major obstacles to enjoy the right for attaining the highest achievable standard of sexual health, including access to sexual and reproductive rights’ services. LGBT and MSM individuals are particularly vulnerable to sexual and physical violence in closed institutions, where the system for protection against all forms of violence fails completely, thus making LGBT and MSM individuals more vulnerable to HIV/AIDS.

Sex workers are the ones typically exposed to physical, psychological and sexual violence in their working environment. Sex workers are also victims of systematic violence by the state. Primarily because the state finances and criminalizes sexual work, thus presenting prostitution as “public evil” and “socio-pathological

² „Promotion of adolescent, sexual and reproductive health are one of the main health priorities of the Ministry of Health and the Government”. – Bujar Osmani, during the first Conference for reproductive and sexual health, held in Skopje on 09.01.2009 <http://moh.gov.mk/index.php?news=353>

³ In the very short period of almost 12 months in 2007, MASSO documented around 20 cases of violence and discrimination against LGBT groups. MASSO pointed out that violence on people from the Roma community is especially obvious, in other words discrimination against transgender persons on the grounds of their gender. According to MASSO, partner in the Coalition, a significant number of the cases of violation of LGBT’s human rights are performed by the police.

condition". Second, because the state does not show any interest or success in the protection of sexual and health rights of sex workers, when these are endangered by their clients, negotiators, and particularly by the police or other state or health services. Even when certain state institutions show interest and success in the promotion and protection of sex workers' sexual and health rights (within the framework of the HIV/AIDS prevention programmes of the Ministry of Health), the offenders of these rights are the public institutions- Ministry of Interior, public prosecution, even courts. In November, 2008, the Ministry of Interior (in cooperation with the prosecution and court) conducted compulsory testing of sex workers for HIV/AIDS and STD, with the intention to use the test results as main evidence to prove that they have committed criminal act knowingly (or not) by spreading infectious diseases.

Violence against *drug users*, in particular during police procedures, is one of the main obstacles for the realization of their sexual and health rights. Introducing fines for possession and use of prohibited drugs, and the efforts to criminalize it in the police practice (by way of the notorious criminal act "providing drug use") further distances the drug users from the existing programmes for damage control, which include counseling on their sexual and health rights.

Even HIV/AIDS infected persons are under continuous treat of psychological and psychical violence, should their HIV positive status be revealed. This is the main reason why in the Republic of Macedonia, until now, there is only one person that has publicly spoken of the HIV positive status and the systematic psychological violence by the living environment.

Bearing in mind that promotion of sexual and reproductive health cannot be implemented without effective handling of the violence to which LGBT, MSM, SW and HIV/AIDS infected persons are exposed, the Coalition demands that the Government prepares a special programme for fighting violence against members of marginalized groups.

3. Stigma and social exclusion

In the Republic of Macedonia, there is great danger of stigma and social exclusion for all persons that cannot integrate in the hetero-patriarchal conservative matrix in all spheres of society.

A recent questionnaire⁴ showed that the majority of citizens disapprove of divorce (58.9%), abortion (64.9%), homosexuality (91.6%) and sexual work (prostitution) (92.4%). The percentage of disapproval is higher for religious citizens (83% declared themselves as religious), ethnic Albanians (as high as 72.5% disapprove of divorce, and 79.8% abortion), citizens from rural regions (97% disapprove of homosexuality), and supporters of the ruling party VMRO-DPMNE.

The results show that exclusion in the Macedonian society has grown since 2007, when the research project "Inclusion in the Macedonian society" was conducted. Then, the majority of Macedonian citizens answered that it is not acceptable to have neighbors: who have sexual relations with people from the same sex (62.2%), drug users (84.8%), sex workers (68.4%). As high as 83.5 percents of the respondents answered negative on the question "Would you agree you or a member of your family to marry a person from the Roma community"? The greatest treat to moral and family values are considered to be people who have sexual relations with people from the same sex (20.6%) and sex workers (20.8%). Drug users are seen as major treat to society (55.9%), followed by sex workers (17.8%) and people who have sexual relations with people from the same sex (12.5%).

Fear of stigma and social exclusion of marginalized groups can be supported by the fact that the majority of the respondents had the opinion that drug addiction (60%) and prostitution (54%) should be treated as criminal acts. Eleven years after decriminalization of male homosexuality (1996), 34% of the citizens

⁴ The questionnaire was conducted in March 2009 among 1.600 respondents. See Saso Klekovski, ATTITUDE TOWARDS TRADITIONAL/SECULAR VALUES, MCMS, Skopje, May 2009.

declared that sexual relations with same sex should be treated as a criminal act.

Stigma and fear of social exclusion distances members of the marginalized groups from health programmes that offer services in the field of sexual and reproductive health. Because of this fear the number of persons using the available, free of charge services for voluntarily confidential stationary counseling and testing (VCCT) for HIV/AIDS in the State health institutions is very small.

An indicator for the low level of public consciousness for sexual rights of SW and DU were the public calls for “dislocation” of the sex workers from the public Skopje life, as well as the pre-election promises for dislocation of the Centre for prevention and treatment of addiction diseases, by the mayor-candidates from VMRO-DPMNE and SDSM in Kisela Voda. Citizens’ associations also point to the relation between the high level of stigma and discrimination against drug users.⁵

Media also contribute to the increase of stigma and social exclusion by promotion of negative stereotypes and prejudice, and by explicit stigmatizing statements (statements that condemn homosexuality as a disease, negative and subnormal condition, thus questioning openly the right to treatment and the right to privacy for drug users and sex workers). Most often, sex workers are presented as people spreading infectious diseases, LGBT as sick persons, and drug users as criminals. Spreading diseases is also related to them. In some of the media, the negative stereotypes and prejudice are particularly expressed in the comments, homophobic and nationalistic statements and hate speech towards homosexuals, drug users and sex workers.

Bearing in mind, that stigma and social exclusion disables access to relevant information and services for promotion of sexual and reproductive health, the Coalition demands that the Government elaborates special programme for fighting stigma and social exclusion of members of marginalized groups.

The Coalition demands that the ministry of Justice initiate amendment to all laws and other acts that contain the stigmatizing terms “junkies”, “prostitution”, etc.

4. Protection against discrimination of marginalized groups

4.1. There is no efficient system for protection against discrimination

The Republic of Macedonia does not have an efficient system for protection against all types of discrimination, a set back for the members of marginalized groups and human rights supporters. The existence of anti-discriminatory clauses in the Constitution,⁶ and in many adopted laws, did not result in positively resolved cases in protection against discrimination, by the Constitutional Court,⁷ the regular courts, nor the Ombudsman. The Republic of Macedonia has still not established a general strategy for fighting discrimination, nor specific strategies and programmes that will address the problem of discrimination against members of certain marginalized groups.

⁵ At the forum “Stigma and discrimination of drug users”, organized by HOPS within the framework of the project “Macedonia without boundaries”, on June 19, 2009, the following conclusions were passed: “In the Republic of Macedonia stigma and discrimination against drug users is on a very high level. Research has shown that everyone stigmatizes: local population, politician, professors and even medical personal. Legislative in the Republic of Macedonia supports stigma by criminalizing drug users”.

⁶ A Constitutional provision is a closed clause that does not guarantee equality in freedom and rights independently of sexual orientation (for example LGBT) or other status (SW).

⁷ Constitutional-court protection against discrimination is foreseen only for citizens, “on the basis of sex, race, religious, social and political affiliation” (article 110, paragraph 1, point 3). However, so far, there has not been a positive decision from the Constitutional Court, based on a submitted petition for discrimination on the grounds of sex.

Although, according to the Constitution, it is the Ombudsman's duty to pay special attention to protection of the policy for non-discrimination, citizens with allegations for discrimination have submitted a very insignificant number of petitions. According to the Ombudsman, "the efforts for determining cases of discrimination fail to succeed because of the fact that the Republic of Macedonia does not have specific law for prohibition of discrimination". The Ombudsman (constituent of the protection system) reminded that the prohibition of discrimination is regulated in few separate laws, "which are not precise enough, nor consistent. There is no efficient system for protection".⁸

4.2. Draft-law for protection against discrimination of marginalized groups

Although the citizens, consulted in the process of the preparation of draft-law for protection against discrimination had big expectations, the last version of the draft-law does not explicitly protect all marginalized groups. The draft-law contained definition on "sexual orientation"⁹ and "marginalized groups"¹⁰, but only sexual orientation was defined to be an explicit ground for discrimination.

The Venetian committee remarked, "numerous issues regarding discrimination on the ground of "sexual orientation" have not been further regulated with the draft version of the law, and recommended "improvement of the definition for "marginalized groups" and "sexual orientation".¹¹ Additional problem in the law are the foreseen offense sanctions for violation of the dignity, which completely ignore all other grounds for discrimination suggested in the draft-law, except those defined in the Constitution.¹²

The Coalition "Macedonia without discrimination" submitted an amendment to the draft-law for protection against discrimination, with the request to add clauses that contain discrimination on the ground of: apart from sex and gender; as well as "belonging to a marginalized group". In the explanation they stated, "gender cannot be replaced by sex", and "the term "marginalized group" is particularly significant as a ground for discrimination, because it encompasses all vulnerable groups, not mentioned separately (for example, drug users, asylum seekers, refugees, internally displaced persons, sex workers etc)".

The concept "marginalized group" is present only in article 15, paragraph 12 of the draft-law. According to the Article "affirmative measures, used to protect marginalized groups, or eliminate and reduce present inequalities, conducted with reasonable means, are justified and proportional to the goal", shall not be considered as discrimination. ODIHR noted, "This is a constructive measurement, aiming for affirmative action towards the most vulnerable members of society" and recommended that this measure "be fully exploited".

The Coalition insists that the Law on Protection against Discrimination contains the following forbidden grounds for discrimination: "gender", "belonging to marginalized group", and adequately

---

8 Ombudsman, Annual report 2008, p.28.

9 "Sexual orientation, signifies emotional, sexual or attraction caused by love towards another person, usually related to the sex of the involved individuals".

10 "Marginalized group is a group of individuals unified by the specific position in society, which are subject to prejudice, have specific characteristics which make them liable to certain types of violence, and have smaller opportunity to enjoy and protect their rights".

11 OPINION ON THE DRAFT-LAW ON PROTECTION AGAINST DISCRIMINATION of "the former Yugoslav Republic of Macedonia", **EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION), Opinion no. 486 / 2008, Strasbourg, 19 December 2008**, p. 10.

12 In accordance with article 30, paragraph 1 of the draft-law, "A Fine of 400-600 Euros shall be determined to anyone for committing an offense or violation against the dignity of another person, with the purpose to cause fear or create hostility, an insulting and humiliating environment, on the basis of difference in sex, race, color, national and social origin, political and religious belief, possession and social status."

define the term “marginalized group”.¹³ The Coalition appeals to the Government to take “affirmative measures with the purpose to protect marginalized groups” (particularly LGBT, MSM, SW, DU and HIV/AIDS infected persons), in order to eliminate or reduce the present inequality in the application of sexual and health rights.

4.3. There is nobody to protect marginalized groups against discrimination

According to ODIHR’s estimation, “the absence of a specialized equality body diminishes the influence” of the above mentioned “affirmative measurements that have the purpose to protect marginalized groups”. In other words, ODIHR stated the main weakness in the system for protection of the rights of marginalized groups, constantly pointed out by NGO’s for human rights: „the state needs a focus point of expertise, with the power to promote and apply the rights and interests of vulnerable society members, in order to accomplish the goals” with affirmative measures.

The draft-law for protection against discrimination suggested the Ombudsman as a **“body competent for protection against discrimination”**: “The Ombudsman in the framework of his/hers a competence takes measures to promote the right to equality and protection of individuals which are victims of discrimination” (Article 17, paragraph 1). The Venetian committee pointed out a few reasons that question the Ombudsman as the best institution for dealing with discrimination. First, the Ombudsman does not have the necessary powers against the administration, especially against physical entities. Second, this implies further changes in the law, the draft-law, or the Law on Ombudsman; third, the Constitution needs to be changed, in order to expand the competences of the Ombudsman against physical entities, since the competence of the Ombudsman is constitutionally limited only to the public sphere.

This is the reason why, the Venetian committee was on the opinion that “for now” it is acceptable to entrust the Ombudsman with the protection against discrimination, only if the constitution allows it, and further criteria are fulfilled.¹⁴

Bearing in mind the modest results from the past cooperation with the Ombudsman, the Coalition is skeptic that these criteria shall be fulfilled and the institution Ombudsman will have the capacity to provide application and monitoring of the Law against Discrimination.

This is the reason why the Coalition recommends that a specific Committee for protection against discrimination be established,¹⁵ which will have the competence and capacity to provide application and monitoring of the Law against Discrimination, in particular “affirmative measures with the purpose to protect marginalized groups”, such as LGBT, MSM, SW, DU and HIV/AIDS infected persons.¹⁶

¹³ At the time of finalizing the report, the Coalition unofficially received version of the draft-law for prevention and protection against discrimination, in which “gender” and “belonging to marginalized group” are defined as a ground for discrimination. The definition for “marginalized group”, suggested by the Coalition “Macedonia without Discrimination” was accepted, with small alliterations: “Marginalized group is a group of individuals who have in common a specific status in the society, are object to prejudice, have specific characteristics that make them subject to certain types of violence, have smaller chances to realize and protect their own rights or are subjected to greater possibility for further victimization”.

¹⁴ Namely, to strengthen the institution Ombudsman, by increasing the resources (human resources and funds), necessary to fulfill new assignments; also, “To adjust the legal competences of the Ombudsman to the new challenges; and “to organize the institution in a way which will provide the necessary number of employees to deal with anti-discrimination”.

¹⁵ The draft-law provides that, “Actions for protection against discrimination can be executed by another body, determined by law” (article 17, paragraph 3), without appointing the body, another weakness pointed by the Venetian committee.

¹⁶ At the time of finalizing the report, the Coalition unofficially received version of the draft-law for prevention and protection against discrimination, in which “Among bodies competent for prevention and protection against discrimination” the following bodies were

In addition, the Coalition appeals for a faster adoption of the Law, in the form which will provide institutional conditions for efficient protection against discrimination in all spheres of the life of marginalized groups' members.¹⁷

4.4. Debates on the Law for Protection against Discrimination

After the debate on the subject "The position of relevant factors on sexual orientation",¹⁸ organized before the beginning of the electoral campaign, the presidential candidates also gave their opinions. VMRO-DPMNE candidate, Gjorgje Ivanov issued the following statement: "Our system does not discriminate against anyone. Homosexuals stigmatize themselves and think they are in subordinate position".¹⁹

A month later, during the debate organized by the coalition "Macedonia without discrimination", VMRO-DPMNE's candidate did not repeat the same attitude, but pointed out to his personal contribution in the introduction of "Civil Society", field of his specialization. During the same debate, the Law against Discrimination was promoted as a "new framework agreement" (Selmani), and the candidates Boskovski and Frckovski claimed to support the homosexuals' rights.²⁰

The National Council for Euro-integration also held a public discussion on the draft of the working text of the Law against Discrimination, on April 14, 2009, which evoked great attention from the media.²¹ The President of the National Council for Euro-Integration, Radmila Sekerinska pointed that "in Macedonia there is a myth of non-discrimination, or that, discrimination happens only to those that marginalize themselves", and stressed the importance of the adoption of the Law for our state: "There will be no negotiations with the European Union without this Law. Because a state that is not good for everyone, is good for no one."

During the session for adopting the Council's conclusions, a representative from the Macedonian Orthodox Church (MOC) stated: "MOC is categorically against discrimination against all human rights and freedoms defined in the Constitution of the Republic of Macedonia".²² To be more precise, "MOC believes that further interventions regarding rights and freedoms on the grounds of sexual orientation, which are not included in the Constitution of the Republic of Macedonia, can potentially obstruct the guaranteed rights and freedoms of the citizens' groups defined in the existing Constitution of the Republic of Macedonia". According to MOC, "Public expression of private and intimate preferences, such as sexual orientation can be an insult to the citizens' right to privacy and family life", and "can offend the religious beliefs of greater number of the citizens, causing damage and insult on the sacred dignity of the personality"²³.

included: "Council for prevention of discrimination", and "Bureau for protection and prevention of discrimination".

17 According to the reports in the media, "The Government tried to score another positive grade in the report by adopting the Law against Discrimination, but gave up after the reactions by the civil sector and OBSCE" (Dnevnik, 14 September 2009). According to Dnevnik, "the Government's new agenda foresees harmonization of the Law against Discrimination with the citizen's sector until the end of September, and adoption by the Parliament before the decision for cancellation of visas, until the end of this year".

18 Organized by the Centre for Human Rights and Conflict Resolution.

19 Petre Ristovski, "Stop to homophobia", Spic, 10.02.2009.

20 The presidential candidates at "Macedonia without Discrimination", 17.03.2009, www.a1.com.mk.

21 While covering the public discussion in the Council for Euro-Integration, the media expressed greater interest in the statements of the political representatives, than in the criticism and the indications of the representatives from marginalized groups. Homosexuality was discussed in the context of the misunderstood, incorrectly presented and interpreted in the media statement of the Dutch Ambassador. She reminded that the Republic of Macedonia publicly declared to fight against discrimination on the grounds of sexual orientation and gender identity.

22 SHORTHAND NOTES from the Fifth Session of the National Council for Euro-Integration, held on 06.05.2009.

23 MOC is on the opinion that "public expression of sexual orientation, regardless of the preferences, will seriously insult and destroy the moral and religious beliefs and rights of citizens, and not the sexual orientation itself as a personal choice, which, as we already mentioned, is in the domain of privacy." MOC fears that "the new Law on Anti-discrimination will establish public expression of sexual orientation"

The Coalition asserts that MOC's argument, according to which introduction of new anti-discriminatory grounds is a potential danger for disruption of the "already established rights and freedoms of the determined citizens' groups in the Constitution of the Republic of Macedonia", publicly denies the right to anti-discrimination of marginalized groups' members, which are not included in the existing clause. Such an argument opposes the human rights' concept, because it denies the idea that human rights belong to all people (including the right to express the sexual orientation), and derogates the provisions of the European Convention on Human rights, which contains greater number of grounds for discrimination that our Constitution does.²⁴

Bearing in mind that the European Court for Human Rights renamed Article 14 of the European Convention on Human Rights, and when considering protection against discrimination on the ground of sexual orientation²⁵, the Coalition reminds that Macedonian courts also are obliged to interpret national legislative in accordance with the jurisprudence of European Court for Human Rights.

The Coalition hopes that the present President of the Republic of Macedonia will publicly apologize for the insult "Homosexuals stigmatize themselves", and will initiate establishment of efficient protection system against stigma and discrimination of marginalized groups' members, thus proving himself to be "one for all" president.

5. The Law on Patients' Rights

The Law on Protection of Patients' Rights that came into force in July 2008, also contains an anti-discriminatory provision, which provides: "the patient has the right to apply his/her rights, provided by the Law, **without discrimination based on sex, race, color of skin, language, religion, political or any other beliefs, national or social origin, members of national minorities, material situation, birth origin, sexual orientation or any other status**" (article 5, paragraph 2).

Although placing sexual orientation as a ground against discrimination is seen as positive, and there is a possibility for interpretation of the clause "any other status", the Law contains many ambiguities and does not provide efficient protection against the patient's discrimination. First, the Law does not contain a definition for discrimination. Also, although patient's discrimination is explicitly forbidden (article 32, paragraph 4), the Law does not provide any mechanisms, nor bodies for protection of rights in case of discrimination. Namely, nor the Committee for Promotion of Patients' Rights in the municipality, nor the Counselor for Protection of Patients' Rights (elected from the employees in the Ministry of Health), nor the State Committee for Promotion of Patients' Rights has an explicit authority to take appropriate actions in case of patient's discrimination. Only the State Sanitary and Health Inspectorate have the right and the duty as a health institution, to prohibit patient's discrimination to the health worker and collaborator (Article 57, paragraph 2). The Law does not contain provisions sensitive to the rights of the members of marginalized groups, such as HIV/AIDS, SW, DU, LGBT.

Thirdly, the explicit prohibition mysteriously "disappears" from the Law's provisions on infringements, which determine a fine in case of violation of rights. The Law contains explicit provisions determining that "the personality and dignity of each patient has to be respected" (Article 5, paragraph 4), but also the patients is obliged to "respect the professional and human dignity of health workers". However, the executive body has explicit authorities to order the patient "to respect the professional and human dig-

---

and warned of "the latent possibility from conflicts in the society; something we all do not need".

24 According to the explanatory report, sexual orientation is one of the explicitly avoided grounds for discrimination, covered by the expression "or any other status".

25 See the judgment of 21 December 1999 in the case of *Salgueiro da Silva Mouta v. Portugal*.

nity of health workers”, but not to order the health institution or health worker to respect the patient’s dignity. Absurdly, a law protecting patients’ rights provides a fine for the patient (in the amount of 100 to 500 Euros in MKD equivalent value) should the patient not respect the professional and human dignity of health workers. However, there is no explicit provision which determines punishment for the health worker should the provision “the personality and dignity of each patient has to be respected” (Article 5, paragraph 4) be violated by a health worker.

Bearing in mind the inconsiderateness of the Law on Health Rights, regarding members of marginalized groups, and the inexistent legal mechanisms and appropriate bodies with explicit competence and instruments for protection against discrimination, the Coalition demands appropriate legal changes, mostly for establishment of mechanisms, which will provide application of the dignity principle, i.e. “health service available and accessible to all patients equally and without discrimination” (Article 3, paragraph 1).

6. Law on Control of Narcotic Drugs and Psychotropic Substances

Citizens’ associations for protection of drug users’ human rights, were not included in the consultation process and their reactions and pleads were almost ignored during the adoption of the Law in August 2008. In the summer of 2007, the Macedonian network for damage relief stressed that drug users “have the right to health and social help and protection against social exclusion”, and should the draft-law be adopted, it will support social exclusion of drug users, since they will be treated as criminals that have to be extinct, not as individuals that need health services.

Practically, the draft-law makes no distinction between drug users and “drug dillers”, and drug users were under constant legal treat of being reported to the police as criminals that have to be extinct from the school/faculty, or any citizens’ association (including those that deal with decreasing the damages and protection of drug users). The Macedonian Network for Damage Relief warned that this treatment of drug users will make them concealed and unreachable to health and social services, as well as to programmes for decreasing the damages. Because of the reaction, the controversial article was changed.²⁶

Bearing in mind that criminalization of use²⁷ and possession of drugs is one of the main obstacles for health rights application of drug users, the Coalition joins the request of the Macedonian Network for Damage Relief for legal changes with the purpose to:

- a) Introduce provision to decriminalize the use of drugs and psychotropic substances by establishing quantity for personal use;**
- b) Introduce provision to identify the programmes for exchange of injecting instruments, and not consider the same as exposure to danger for other persons to the effects of narcotic drugs (including prisons).**

---

²⁶ According to Article 73 of the Law, “with the purpose to destroy unauthorized use and traffic of narcotic drugs, the state bodies, bodies of the local governments units, educational institutions, cultural institutions, citizens’ associations, as well as the responsible persons in these bodies, institutions and associations, should report individuals using drugs and psychotropic substances in public places to the police “. In the draft-law, this should be reported “right after discovering activities connected with abuse of narcotic drugs and psychotropic substances”.

²⁷ According to Article 20 of the Law on Offenses against the Public Order, “the person that enjoys narcotic drugs, psychotropic substances and precursors, shall be sentenced with a fine in the amount of 200 to 500 euros in MKD equivalent value”.

II. DETAILED PART:

Important events and cases of violation of the sexual and health rights of members of marginalized groups in the Republic of Macedonia

II 1. Case "Street Prostitution"

Ministry of Interior (MOI): prostitution seen as "social occurrence" and "vocation"

According to MOI's official statement, the continuous action "Street prostitution" started on 20.11.2008 with the purpose to "extinct" a "socio-pathological occurrence"- "occurrence of male and female individuals giving sexual favors for a certain amount of money in the area of "Bit Pazar"".28 Although the terms "socio-pathological occurrence", or "vocation" do not occur in the infringement provisions, the same statement alerts that "criminal charges shall be initiated against persons giving sexual services in the form of vocation, according to Article 19 of the Law on Offenses. The fine for "prostitution" is 600 to 800 Euros".

Criminalization of sex workers

Although most of the persons (25), were detained with the suspicion of committing a violation ("under suspicion of prostituting themselves"), MOI attempted to present the offenders as criminals, by elaborating a criminal profile for the whole group: "All of them are in a very bad financial situation, and have other criminal and violation charges against them for the same act". The expression that "for the same act" other criminal and violation charges have been instigated shows that MOI tends to equalize prostitution (offense) with negotiation (criminal act).

Compulsory testing based on suspicion of conscious spread of "sexual and viral diseases"

According to MOI the official grounds for the police intervention, arrest and detainment of sex workers was the existence "of certain indications that these persons might be carriers of different sexually transmitted diseases, and consciously transmit them to other persons, which is in violation with the existent laws in RM". Calling upon Article 205 from the Criminal Codex, **allegedly in consultation with the prosecution**, MOI provided "court order to perform medical examination on the above mentioned persons, in order to affirm or reject the suspicion that they are carriers of sexual and viral diseases, and consciously spread them by sexual contact". Even though a court order was provided, the sex workers were compulsory tested for HIV/AIDS and STD in the Clinic for Infective Diseases.

Exposure of sex workers to public curiosity before the compulsory testing

The first MOI statement contained photos of the suspected sex workers, with blurred faces. MOI allowed photographing of the suspected sex workers in the police station, footage later published in some of the media, without any protection of identity of the suspected persons.

In addition, MOI issued information to the media on the place and time of escorting the sex workers to the Clinic for Infectious Disease. Although the sex workers clearly expressed they do not want to be

---

28 The Office for Criminal Affairs "Bit Pazar", in cooperation with the mobile 'Alpha' unit, in accordance with the "Operational Plan for undertaking measures and activities to combat such socio-pathological appearances", 21.11.2008, Press MOI, SOI, Skopje began a coordinated action for combat against street prostitution", <http://www.mvr.gov.mk>.

photographed and captioned by a video camera in front of the Clinic, the authorities did not take any measures to protect them from exposure to public curiosity. As a result, the media published sensational photos and video footage that do not present sex workers in positive light (as victims of compulsory testing and police exposure to public curiosity), but in negative (as criminal, suspected for serious criminal acts with indecent behavior towards the professional work of the media).

The Coalition's reaction

The Coalition most harshly condemned in the media "the coordinated action for repression of street prostitution" of SIA Skopje on 21.11.2008, and the very same day instigated procedures to the Sector for Interior Control of MOI and the Ombudsman. Later, the Coalition instigated procedures to the Parliamentary Standing Query Committee for Protection of Citizens' Rights and Freedoms and the Macedonian Journalists Association's Council of Honor.

Stressing the numerous violations of sex workers' human rights, the Coalition on 23.11.2008 held a press conference for the journalists. On 26.11.2008 by form letter, the Coalition called the entire public and relevant international representatives in Macedonia to condemn "the coordinated action for repression of street prostitution" of SIA Skopje and asked the violators of sex workers' human rights to take responsibility. Among other, responsibility was demanded for the arrest of an employee-advocate of NGO HOPS, who in the moment of the raid was performing his working assignments (distribution of leaflets for prevention of HIV/AIDS).²⁹

In addition, the Coalition initiated a working meeting with representatives from MOI (the speaker and the Chief of the Sector for Interior Control) and reported on the numerous violations of sex workers' human rights during the police raid.

The Coalition provided immediate legal help (assisted by FOSIM) and provided support from national and international citizens' associations, as well as representatives from UNAIDS and WHO in Macedonia. Thanks to the provided free legal help to the sex workers, part of them were encouraged and decided to instigate court procedures for protection of their human rights, and part of them used the legal help in the capacity of accused for the criminal act "transmitting infectious diseases".

MOI's response:

On 3.12.2008 MOI issued a statement that the appeal of the Citizens' Association "HOPS" for illegal and unprofessional behavior of police officers has been revised. MOI came to the decision that "the detained persons enjoyed all their rights" and determined that "the police officers were acting in accordance with a previously elaborated operational plan, in accordance with the Rulebook on performing police matters and the Investigating Court Order".

In the same statement, MOI informed the public on the results from the compulsory testing of the sex workers: "According to the analyses, 7 of them were carriers of the virus HCV-Hepatitis C, an infectious disease transmitted by sexual contact, blood contact and secrets from infected person". MOI informed that they instigated "criminal charges against seven persons at the age of 19 to 33, because of reasonable suspicion they that performed a criminal act "transmitting infectious disease". Bearing in mind the resistance they showed during the implementation of the court order, they were aware of the virus they carried, i.e. they performed the act out of negligence".

²⁹ Around 10.00 pm, one of HOPS' field workers was set free after the intervention of a lawyer, with the explanation that allegedly, he was detained and kept in the Police Station Bit Pazar in order to determine his identity, although this person identified himself with an ID and official ID during the arrest.

In the same statement, MOI addressed two appeals. The first one to the NGO's: "if they are really concerned on the health and dignity of these persons, they should prepare programmes for re-socialization and education, in cooperation with other competent state institutions, and thus remove them from the streets and educate them with the necessary knowledge in order to become competitive on the market of labor". The second one was addressed "to all citizens that have been in contact with these persons or have used their services to carry out the necessary health checks".

Response from the Ombudsman

The Ombudsman informed the Citizens' Association "HOPS" - healthy life options (the Coalition functions with the framework of the Association) that "he did not determined violation of the constitutional and legal rights of the persons subjected to the police raid on 20.11.2008" and that the procedure is closed.

In the statement, the Ombudsman claims that he was not presented with "additional personal information on the "victims" of the illegal police treatment, nor are there any evidence to point to a possible physical force or compulsion means by the police."³⁰

Based on the "gathered investigation material" (comprised of several MOI's minute books), the Ombudsman determined that "the police intervention on 20.11.2008 was legitimate..." and that "the detained and kept persons had access to all legal rights in accordance with Article 34 of the Law on Police. The referral to medical examination was in accordance with the Investigation Court Order, Cri. No. 2337/08".

The Ombudsman assessed as invalid the allegations for direct discrimination "because of the fact that none of the evidence nor the reports lead to the conclusion that there has been a police treatment, different than the treatment towards any other category of persons, suspected for criminal acts".

The Ombudsman rejects the allegations in the appeal, concerning violation of the right to privacy and keeping the medical secrets of the detained persons, indicating that, the right to confidentiality of the patients' personal and medical information has not been violated:

a) by the clinic, which previously refused to perform any kind of compulsory medical interventions, but afterwards, on the ground of a court order were forced to perform the required analysis". Namely, "the diagnosis and results from the detained persons' analysis were directly handed to an official from the Ministry of Interior, and the employees in the Clinic did not give any information to the media regarding the health condition of the examined persons, encompassed by the court order".

b) Nor by MOI, although "they were the only ones able to give information to the media on the detained persons' medical diagnoses on certain diseases". Although the Ombudsman alerted MOI that "there should be measures for taking responsibility against the persons which gave information on the health condition of the detained persons to the media, without any authorization, "; this institution accepted the answer "the Ministry did not find any ground for responsibility against any official from within the Ministry". The Ombudsman based its attitude on the information from the Direction for Protection of Personal Information, according to which, "in the particular case there was no such violation since the published information were collective, without identifying certain names, and the faces of the persons were blurred".

c) Nor by the media (after the Ombudsman addressed a letter to the Broadcasting Council, the competent body for monitoring the media). The letter alerts on the obligation "to protect the privacy of the per-

³⁰ In January 2008, 12 individual appeals were submitted to the Ombudsman, which contained statements from sex workers, pointing out not only to the illegitimacy of the detainment, but also to elements of torture, humiliating and degrading treatment. The Ombudsman apparently is not aware that the burden of the evidence, in cases of statements on torture, humiliating and degrading treatment, is on the part of the state, which is responsible for respecting the prohibition for torture of detainees.

sons and avoid publication of personal information". The received answer was: "the Law does not predict infringement liability for violation of the mentioned principles and standards; hence the Council does not have ground for instigating charges".

The Ombudsman's conclusions were not in accordance with the information published in the Ombudsman's Annual Report for 2008. The report mentions of "few appeals from international organizations because of violation of the rights of a larger group providers and beneficiaries of sexual services, detained in a police raid, in particular the right to privacy, since the information on their health condition were issued to the media by the police". In the Annual Report, "the Ombudsman determines that issuing the above mentioned information violates the right to privacy and keeping a medical secret on the health condition and also violates the right to protection of personal information"³¹

Response of the Parliamentary Standing Query Committee for Protection of Citizens' Rights and Freedoms

On 08.01.2009, we received the response of the above mentioned Parliamentary Committee, informing us that the president asked for information from Gordana Jankulovska, Minister for Interior and Bujar Osmani, Minister for Health of the Republic of Macedonia. On 04.03.2009 to the coordinator of the Coalition was forwarded only MOI's information, signed by "Gordana Jankulovska, MA", in which the Minister informs on the results of the performed investigation by the Sector for Internal Control and Professional Standards, according to which, all police actions were in compliance with the Law.

The Coalition submitted additional request to the Standing Query Committee, and asked the Committee to assume an official standing, regarding our appeal, in accordance with the Committee's competences. The request asserted that the signature of the Minister under the report from the Sector of Internal Control and Professional Standards leads to the belief that the Minister is not only the initiator of the raid, but also controller of the same. The Coalition warned that this report presents a serious indicator for the irregularities of the Sector's activities, thus proposing the question if there is actually a mechanism that controls MOI's activity.

Response from the Council of Honor at the Macedonian Association of Journalists

The Council of Honor at the Macedonian Association of Journalists on 28.11.2008, declared that "the electronic media, generally did not blurred additionally the faces from the video material from the Clinic for Infective Diseases, received from MOI, and by doing so did not fulfill their obligation to protect the identity of the detainees". According to the Council of Honor, "Articles 7 and 10 from the Codex were violated. These articles provide that journalists respect the individual privacy and not create information that endangers human rights and freedoms". In opposition to the Codex, the Council asserted, is also "the manner of reporting and the discriminatory terminology used in the journalists materials".

SVAN's Reaction

SWAN (Sex Workers' Rights Advocacy Network in Central and Easter Europe and Central Asia), on 5.12.2008 sent an "Open letter to the Macedonian Government regarding the detainment, compulsory testing and charges against sex workers in Macedonia in November, 2008". The letter stressed that "MOI in few ways has performed serious violation of human rights of citizens of the Republic of Macedonia":

³¹ According to the report, "In order to protect these persons' rights, the Ombudsman alerted the competent bodies, but the procedure is still in process, because the requested demands have not been answered yet". Ombudsman, Annual report 2008, p. 63

- By allowing and inviting media to video capture and photograph the detained sex workers and then by informing that seven of them were charged for a criminal act (the right to presume innocence);
- By the fact that the sex workers were forced to testing, while the detained clients were not, nor charged for intentional spread of infections (the right to equal freedoms and rights);
- By abetting the media to publish photographs and video recordings of the detained sex workers and by issuing the street names where they work, the Ministry of Interior exposed not only the sex workers, but also any other woman that in future will be seen there, to potential violence;
- By compulsory tests for STD, considered to be inhuman and degrading treatment by the experts.

Underling that every HIV testing has to be done voluntarily, confidentially and with the patient's consent, SWAN assessed that "the authorities undermine the efforts of the prevention programmes in the main social occurrences, and discourage Macedonian citizens to do voluntarily testing". In addition, SWAN pointed that "the media are used as an instrument for illegal degradation and stigmatizing of prosecuted persons, who have the right to presume innocence, until proven other wise".

Current legal procedures, conclusions and recommendations of the Coalition

HOPS provided free legal help for the representation of the sex workers, whose rights were violated in the police action. 12 individual appeals were submitted, in order to investigate whether the detainment of the sex workers was legitimate, as the Investigating judge from Skopje Court I, adopted the decision according to which MOI's actions from 20/21.11.2008, "are legal and there was no violation of justice". The Penal Board of Skopje Court I also confirmed the decision of the investigating judge, confirming the explanation that, for example, the detained person "voluntarily agreed on examination in the Clinic..." (they "voluntarily agreed to give blood sample, without any objections"), and that "the video footage from the detained persons, on that crucial night was done by experts, who were cautious to protect the identity, and this type of footage is kept for MOI's internal evidence and are not available for the public". The Court disregarded the fact that MOI's footage was available to most of the media and the wider public. The footage also revealed the identity of the detained persons. The Direction for Protection of Personal Information confirmed this and it determined privacy violation of few persons by three TV stations.

The sex workers submitted a civil lawsuit against the Republic of Macedonia for determining violation of the right to privacy, equality, and the right to protection against torture, inhuman and degrading behavior and punishment. They also seek compensation for damages because of clear objective responsibility of RM in this case.

The Coalition will continue monitoring the court procedures for protection of the right to privacy in the domestic courts, as well as the procedures for not conducting an appropriate investigation for inhuman and degrading behavior during detainment (not providing appropriate medical help in cases of abstinence crises and other serious health problems). In addition, the Coalition will continue monitoring the court procedures on chargers against sex workers of spreading infectious diseases.

The Coalition regrets to determine that in this complicated case until now, the whole system for protection of human rights has failed (the Ombudsman, the Standing Parliamentary Committee and the competent courts). The failure of the protection system discourages members of marginalized groups in the combat for protection of their sexual and health rights, increases their distrust in the system's institutions and makes them more vulnerable to future violations of their sexual

and health rights by the police officers who remained unpunished.

Bearing in mind that the existent regulative is abused for legitimate violation of sex workers' human rights, the Coalition demands that the Ministry of Justice instigates procedures:

- To abolish the fines for prostitution and to adopt provisions in order to regulate sex workers;**
- To introduce legal prohibition for compulsory testing for HIV and STD;**
- To amend the Criminal Codex in order to stop criminalization for intentional or unintentional spread of infectious diseases, for HIV positive status or STD.**

II 2. Case "Tender"

The Government's tender for the campaign on informing of abortion consequences, contains information according to which the number of abortions in the Republic of Macedonia is equal to the number of births in a year.

The Coalition issued public reaction to the Prime Minister and the relevant ministers, asserting that this information does not comply with the information issued by the "Strategic evaluation of the politics, quality and approach to contraception and abortion in the Republic of Macedonia".³² According to it, "the number of registered abortions has been constantly decreasing in Macedonia, in the past period".

The Coalition warned also that the realization of a campaign that condemns abortion as "taking the life of an already formed organism", increases the stigma towards women that have or are with the intention to have an abortion and promotes religious/theological interpretation of the term "organism", thus ignoring scientific based facts. Such a campaign causes fear from legal abortion and condemns the woman for her decision to terminate pregnancy. It may also cause an increase in the illegal abortions performed in unauthorized institutions, by amateurs, which may cause heavy health consequences or even death for women having abortions.³³

The Coalition demands from the Ministry of Health to conduct a campaign in order to increase awareness on contraception, the crucial measurement for decreasing the level of abortions in the state, as opposed to condemnation and stigmatizing abortion as a murder.

II 3. Joint citizen reaction on Anti-abortion campaigns

On 11.02.2009 HERA, in cooperation with the Coalition, Akcija Zdruzenska, SOZM, ESE and Lenka, organized the conference "Abortion is a right to choice and reproductive right of every woman". At the Confer-

---

³² The document was elaborated in May 2008, in cooperation with the Ministry of Health and the Republic Institute for Health Protection.

³³ Legalized abortion in Macedonia until recently has proven to be effective means for reduction of maternal death, "in 2006 the number of maternal death was only 1 woman, i.e. the rate of maternal death was 4,4 on 100.000 births."

ence was signed a Declaration by 41 citizens' associations.

The Declaration contains explicit recommendation to the Government to "cancel the Government campaign for explication on the abortion consequences, by which the woman is condemned as a murderer" and protect from further discrimination and stigmatization all those who have called upon the right to abortion. In addition, the Declaration recommended a condemnation of "the manipulation with religious and nationalistic rhetoric, which aims to belittle and de-legitimize women's reproductive rights and the right to choice".

The Declaration affirmed 5 principles: Guaranteed right to sexual and reproductive choice, enhancement of the access to abortion and guarantee of the right to choice to as integral right to every woman, Protection of women's dignity from public violence (particularly for women who stopped the pregnancy), Accessible contraception and decreasing the number of abortions, better access to information and services for adolescents and youth".

The Coalition asks that the Government withdraw the campaign for clarification of abortion consequences and to protect all women who invoked their right to abortion from further discrimination and stigmatizing. The Government should respect the principles of the Declaration "Abortion is a reproductive and a right of choice of every woman" in the establishment and implementation of health policies.

II 4. Case "Homophobic pedagogy"

In the Pedagogy text book³⁴, chapter "Negative aspects of sexual life", homosexuality is described as "abnormal", and homosexuals as "highly neurotic and psychotic persons" and participants in "abnormal, not natural and degenerated sexual life".

The Coalition addressed a request to the Minister of Education, Mr. Pero Stojanovski to withdraw from use the controversial textbook, pointing out to that the 10th revision of the International Classification of Diseases (MKB-10) explicitly states '**sexual orientation is not considered to be disorder**'. The request contained that the textbook "disseminates information whose scientific verification is has no ground, and is considered to be classical attempt for manipulation in education, with the purpose to spread homophobia, hate speech and stimulation of negative prejudice and social exclusions of homosexuals".

The Coalition also directed an appeal to the Ministry of Education fro systematic revision of the educational programmes as a whole, in order to correct and prevent all possibilities of homophobia and other types of hate speech and discrimination in the educational system.

The Ministry of Education has not issued an answer on the request to withdraw the textbook, nor to the appeal. In the interview for "Sega" magazine, the Minister Stojanovski stated "I do not know under which conditions and how the text book was approved". He stated that he was no able to use his discretion right until he hears the opinion of experts in this field.³⁵

The Coalition sent another request to the Minister of Education, demanding from him to withdraw the textbook.

---

34 Third year, secondary education, selective subject, published by Prosvetno Delo 2005, edited by Eli Makazlieva, signed by the authors Marija Kostova, Aneta Barakovska and Eli Makazlieva.

35 „There is no value system without religion", Sega, No. 10, p. 25.

II 5. Case “Pavel Satev”

On 10.05.2009, VRMO-DPMNE’s Centre for Communication issued a statement to the media, regarding the results from the query on public opinion concerning three current issues. The query was ordered by the Institute Pavel Satev³⁶ and conducted by the Democracy Institute, over 1100 participants. The citizens were asked “whether the Constitution of the Republic of Macedonia needs to be changed in order to define marriage as a community exclusively between a man and a woman”. The ruling party interprets this in the sense of “removing the possibility for homosexual marriages”.³⁷

According to the results, 77, 1% of the questioned citizens responded affirmatively, and only 14, 6% of the citizens responded negatively. The formulation of the question leads to the conclusion that the ruling party is not satisfied by the fact that homosexual marriages are prevented with the Family Law,³⁸ nor that the new amendments to the Law denies the right to non-heterosexuals to have “close personal relations” like heterosexuals.³⁹ It is also suggested that such possibility might be excluded even by an amendment to the Constitution.⁴⁰

The Coalition protests against VMRO-DPMNE’s politics of manipulation with public opinion by way of public queries, with the purpose to provoke “traditional” homophobic feelings in the citizens. The Coalition expresses particular concern regarding the tendencies to interpret democracy as tyranny of the hetero-patriarchal plurality over sexual minorities.

The Coalition reminds that the right to free sexual affiliation is one of the fundamental sexual rights, and recommends that a Law for registering partnerships be adopted. The Law should re-define non-marital community as a “community of two persons living together, regardless of their sex/gender, and change the discriminatory definition of “close personal relations” in the Family Law, in order to provide protection from family violence regardless of sex/gender and sexual orientation.

II 6. Case “Video cameras”

On 26.05.2009, the Coalition submitted a request to the Direction for Protection of Personal Information, in order to determine violation of the right to protection of personal information. Based on information given by patients that are on methadone treatment in the Centre in Kisela Voda, the Coalition alerted that there are video cameras in the rooms where the patients take their therapy, monitoring during the therapy.

³⁶ According to the ruling party, the Institute “Pavel Satev” is “independent and non-profit association, close to the political party VMRO DPMNE”.

³⁷ The question’s formulation was criticized by some of the media: “The Democracy Institute, the organizers of the query conducted from 5 to 7 May, on the selected example of 1100 examinees, explains that they noticed the mistake in the formulation of the question. But, in their words, the Institute Pavel Satev insisted that it remains unchanged”. (“Maybe for gay marriages, but in our country”, Vreme, No 1668, 12.05.2009)

³⁸ According to Article 6 of the Law on Family, “Marriage is a community determined by law, of joint life between a man and a woman, in which the interests of the marital partners, family and society are realized. The relation between marital partners is based on the personal decision of a man and a woman to get married, on their independence, mutual respect and joint assistance”. Non-marital community is also defined as “Community between a man and a woman”. (Article 13).

³⁹ In accordance with the amendments in Article 94-b, paragraph 3 from the Law on Family, “The Law defines close personal relations as personal relations between people from different sex who are or have been in partner relationship, but do not live in non-marital community”. This definition disables protection from family violence by same sex partners.

⁴⁰ In accordance with Article 40 of the Constitution, “the Republic provides special care and protection of the family. The legal relations in marriage, family and non-marital community are regulated by law”.

After examination of the space, the Head of the Direction for Protection of Personal Information, Marijana Marusic issued the following statement for the media: "Although the Ministry's of Health Rulebook on video cameras determines that the space where drug addicts receive methadone therapy shall not be monitored, we found video cameras in these rooms. We have sent a Decision to the Ministry and forbid the use of cameras". ("Nova Makedonija", 22.06.2009).

Immediately after, there was a reaction from the competent minister Biar Osmani: "Ordinations used for methadone therapy shall not be monitored with cameras any longer". Osmani stated for the media: "so far we have had positive experiences from the video monitoring", and in the past 6 months, during the video monitoring, the privacy of the patients and employees has not been endangered. Unfortunately, none of the present journalists found it necessary to ask, "Why reduce the number of cameras (and their resolution)?" if the Minister's statement that "the video monitoring project does not endanger patients' privacy" was correct.

On September 7, the Coalition was notified by the Direction for Protection of Personal Information that during an inspection, they determined a violation. "The Daily Clinic for Addictions- Kisela Voda video monitors outside the space necessary to carry out its activities, i.e. the video cameras installed in the office (where the methadone is kept) and the waiting room (where the patients receive their therapy on the desk) should be diverted from the desk, without the possibility to capture the employees and patients in the health institution". The Centre for Prevention and Treatment of Drug Addiction and Drug Abuse and Other Psychoactive Substances in Kisela Voda, in cooperation with the Ministry of Health, acts in accordance with the Decision and made corrections regarding the instalment of the cameras.

The Coalition is pleased with the urgent action of the Direction for Protection of Personal Information and the decision to eliminate the violations determined by the inspection. The Coalition demanded an answer from the Direction for Protection of Personal Information whether the provisions from the Law on Protection of Personal Information shall be applied: "fine in the amount of 500 Euro in MKD equal value shall be sentenced for violation by a physical entity, if (...) he/she performs video monitoring outside the space which is determined for carrying out its goals" (Article 49 from the Law on Protection of Personal Information).

II . 7 Case "Police raid in a health institution"

The Coalition monitors from Strumica reported that in the middle of January, 2009, the General Hospital Strumica received a request by the Sector for Internal Affairs (SEI) - Strumica to deliver a list of patients that are on treatment and take therapy once or twice a week in the Daily Centre for Care, Treatment and Prolonged Treatment of Drug Users "St. Elisabeth" - Strumica.⁴¹ At the beginning of February, inspectors of SEI-Strumica visited the Daily Centre and asked for information on methadone therapy patients.

After our monitors alerted on doubts of some patients that the police managed to take the list of methadone therapy patients, and since one patient saw personally an inspector carrying out a "red and green book",⁴² the Coalition decided to instigate a procedure to the Direction for Protection of Personal Information. The procedure is still in process.

41 The list was to contain details such as: first and last name, dosage and regime of taking the therapy, and manner of taking the therapy. The police called upon Article 68, paragraph 1, of the Law on Police.

42 The colors match the methadone and rapport book, which contains information on how much methadone is used, issued and spent. There are doubts that the hospital gave lists containing the daily use of methadone, all the full names of the clients and their dosage of methadone.

We consider MOI's actions to be a serious attempt for violation of privacy and violation of the Law on Protection of Personal Information and the Law on Patients. The Police raid is a direct treat to the programmes for reducing damages and violates the trust between the hospital, citizens' association and the patients on methadone therapy.

The Coalition stresses that in accordance with the Law on Patients, the Health institution is obliged "to provide confidentiality of the personal and medical information of the patient, regarding the patient's status, medical, i.e. clinical condition, diagnosis, prognosis and treatment, as well as all other information of personal nature, even in case of death, in accordance with the rules on keeping a professional secrets and protection of personal information."(Article 33, paragraph 1, 11).

The Coalition sent a demand to the Ministry of Health and the State Sanitary and Health Inspectorate to initiate an investigation regarding the case, and to respond appropriately, in cases of violation of the right to confidentiality (secrecy) of the personal and medical patient's information.⁴³

The Coalition demands that MOI stop the police raids in health institutions where members of marginalized groups are being treated. These raids directly violate the health rights of drug users. The Coalition sent a letter to the service for Internal Control and Professional Standards and to the Ombudsman, with the purpose to investigate the legitimacy of the police raid in the health institutions.

II 8. Case "Therapy"

A patient - convict is in battle with the prison authorities for application of his fundamental right to health protection, since the antiretroviral therapy and the control examinations are untimely and incomplete. The convicted person asked, on time, to be transported to the Clinic for Infective Diseases for regular, monthly antiretroviral therapy and regular examinations, but the prison doctor prevented this in few occasions. The prison authorities were reprimanded by the health workers couple of times for the manner of taking the therapy, but they ignored the requests.

There are proofs that the prison and the prison authorities violated the human rights, guaranteed and protected by the national laws and international instruments, above all the fundamental right to health and health protection. In this case is obvious violation the basic principles in health protection- access to medical services.⁴⁴

The patient's situation is additionally worsen by the indifference of the prison services, their insensitivity for the patient's vulnerable condition, their passiveness and inappropriate treatment towards the personal characteristics of the prisoner, in accordance with the Law. The principal responsibility, in this case, lies in the prison services and the Sanction Board, because all individuals that perform sanctions are in state competence and under its protection.⁴⁵

In general, what is problematic in this context is the uncoordinated communication between the prison's health service and the general, public health. A direct communication (coherent health) between

43 In accordance with the Law on Patients, a fine from 1.000 to 2.000 euros in MKD equivalent value shall be determined for violation performed by a physical entity, and a fine from 200 to 700 euros in MKD equivalent value shall be determined for a violation performed by a health worker, one which directly performs medical intervention, should the person not provide confidentiality of information regarding the health status of the patient.

44 Law on Protection of Patients' Rights, Official Gazette No. 82/08

45 In accordance with the Law on Sanctioning, the convicts shall be provided with health protection (Article 46/1). Sanctions shall be performed individually, in accordance with the personality of the person suffering the penalty (чл.5) with particular attention to their bodily and mental health (Article 6). Additional punishment, apart form one caused by the sanction, shall be forbidden.

the prison services and the community health sector would not allow violation of fundamental human rights of vulnerable categories such as HIV/AIDS infected convicts: the right to health, the right to equality and non-discrimination, the right to access of medical services.⁴⁶

Bearing in mind the indications for violation of citizens' equality in the application of the right to health protection in this and other cases in the Republic of Macedonia, the Coalition sent a letter to the Ombudsman demanding precise measures for securing the right to treatment of HIV/AIDS infected persons in custody. We repeat that the obligation for care and adequate medical treatment, in particular for serious illnesses, is fundamental right in cases of imprisonment.⁴⁷

Bearing in mind the risk of sexual violence and other risky behavior in closed institutions where vulnerability to HIV/AIDS infection is greater, the letter asserted on the urgent need for promotion and protection of sexual and health rights of convicted persons.

II 9. Case "Ombudsman's report"

After the publication of the first Ombudsman's "Report on the issue of respecting drug addicts' rights", in April 2008 Macedonian Network for Damage Relief organized public forum with participants from the Ombudsman's Office, representative of the Ministry of Health and representatives from the citizens' associations dealing with human rights of drug addicts. At the forum, the Ombudsman's recommendation for "Dislocation of the Centre in Kisela Voda because of its harmful influence to children and youth living and studying in the surrounding buildings" was seriously criticized. Instead of issuing, a recommendation that will contribute to the application of "drug addicts' rights", which is the purpose of the report, the Ombudsman gave a recommendation that directly endangers the existing medical programmes for treatment of drug addicts in Skopje.

Macedonian network for damage relief was disappointed by the Ombudsman's open support of the discriminatory requests for dislocation of the Centre and the disregard of the experts' recommendation that "dislocation of the Centre and isolation of these individuals would mean 'ghettoization', or labeling the individual that is supposed to re-socialize and rehabilitated in the environment in which he/she lives and works". Macedonian Network for Damage Relief suggested that the Ombudsman denounce the recommendation for "dislocation" of the Centre in Kisela Voda, and announce a new one which will publicly represent the rights of individuals who seek treatment there and who are daily exposed to stigmatizing and social exclusion by the citizens living in the surrounding of the Centre. Bearing in mind that the actors who prevent the opening of such new centers, endanger the right to health treatment of drug users, Macedonian Network for Damage Relief asked from the Ombudsman to undertake thorough measures against all actors who obstruct the application of the right to health, one of the fundamental human rights.

The Ombudsman's Office reported worrisome facts about application of health protection of drug users. They pointed to the inappropriate rehabilitation conditions and care and protection of drug

---

46 It has to be stressed that persons deprived of their liberty, retain all rights that are not lawfully deprived by the sentence or their custody. (European Prison Rules, Rule 2) Hence, the right to efficient timely health care has to be enjoyed by convicts in the same way as by other members of the community. (Recommendation (98) 7- Part III paragraph 40-1 and Recommendation (93)6 – paragraph 4-1) The principles for equality and non-discrimination shall be obviously violated in any other case.

47 Committee against torture- 11 General report 2001, paragraph 31-2.

users,⁴⁸ the insufficient conditions and therapy programmes,⁴⁹ insufficiency of educational programmes on prevention and reducing drug addiction in schools.⁵⁰ The recommendation was: “implementation of continuous education of population and health workers on contemporary medicine in the field of addiction prevention, as well as engagement of the society in order to establish more frequent examinations for early discovery of addiction.”⁵¹

The Coalition welcomes the Ombudsman’s efforts for examining the situation in the application of health protection of drug users and the submitted recommendations. The Coalition recommends that the Ombudsman conduct among the employees education on sexual and health rights of marginalized groups, rights that are not even promoted in his reports.

II 10. Opening of a new Drug Addiction Treatment Centre in Skopje

During the pre-election programmes in 2009, the mayor-candidates for the municipality of Kisela Voda from the two most influential political parties, asked for dislocation of the only Drug Addiction Treatment Centre in Skopje. Neither of the candidates proposed opening or building a new centre in the municipality. The local government and population opposed the efforts for establishment of such centers.

Experts welcomed the opening of the Drug Addiction Treatment Centre within the framework of the Clinical Centre in Skopje as an exceptional progress⁵². Opposed to the doctors’ enthusiasm, the Minister of Health’s statement and the reactions of the employees in the surrounding clinics, indicate to segregation and discrimination towards drug addicts. Minister Osmani stated that opening a centre on this location would not harm anyone in the country: “the building will have a separate entrance, physically separated from the patients in the other institutions, but we will monitor the activities of the centre and should there arise any problems, we will intervene.”

Immediately after the opening, the new Centre was welcomed by the health workers with prejudices and stereotypes towards drug addicts. The employees of the surrounding clinics reacted by warning against the possible spread of infections and diseases, expressing fear for their security because of possible violence from drug addicts seeking treatment in the Centre.⁵³

Bearing in mind that the argument, “possible spread of infections and diseases”, aimed at the patients of the new Drug Addiction Treatment Centre, but not the tuberculosis patient in the nearby clinic, the

48 According to the Ombudsman, “there is insufficiency of spatial capacities, i.e. there is not enough space to take care and treat all drug addicts with an interest to participate in the Programme, which is the reason why they have been placed on a waiting list. It is necessary to open more centers for drug users, and the Government’s planned centers have still not been opened.” (Application of the right to health protection in the Republic of Macedonia, analysis of the condition in the application of health protection and open questions established by the Ombudsman for the necessity of the Committee for Promotion of the Health System in the Republic of Macedonia)

49 According to the Ombudsman, “all health institutions do not offer the appropriate conditions for group therapy, and do not have therapeutic programmes which encompass: family therapy, daily hospital treatment of stabilized drug users that were previously treated in stationary, creative workshops equipped with the appropriate instruments etc.”

50 The Ombudsman recommended: “proposal of educational programmes in schools in order to prevent and decrease the number of children-drug addicts and also to teach children on the malignity and consequences from early age addiction” (the Ombudsman proposes measurements for surpassing the increase of children-drug addicts, www.ombudsman.mk, 17.09.2008)

51 Ombudsman, Annual report 2008, p.68

52 At the opening ceremony, Doctor Liljana Kiteva-Ignjatova stated for the media: “In an urban environment, in a clinical centre, not marginalized, not in the city periphery, this is proof for destroying the stigmatization of this problem and for persons seeking treatment from drugs”.

53 According to an employee’s statement for the media, “other employees also should be concerned for their safety, since drug users are dangerous in the period of abstinence, when they are about to take the prescribed dosage”.

Coalition considers that there are sufficient elements for discrimination on the ground of health status by the health workers that violated the humanity and accessibility principle,⁵⁴ a foundation for the Law on Protection of Patient.

The Coalition demands that the Ministry of Health conduct campaign against stigmatization of drug users by health workers, and promote equal health rights for drug users, with particular accent on the principle of accessibility and the humanity principle (i.e. respect of “the personality and dignity if every patient).

II 11. Case “City Square”

A day before the protest “Do not rape Skopje”, organized by a group of students and supporters, the blog “Eat Burek” announced a call for organized opposition to the group of demonstrators, which were devaluated and insulted as “a group of gays and atheists”.⁵⁵

On 28.03.2009 the group of peaceful demonstrators, joined by advocates for LBTG rights, was violently attacked by a much numerous and organized group of contra-demonstrators. They were calling out mottos of hate speech and antagonism towards homosexuals, sex workers and drug users, in front of the police, which did nothing to prevent the violence and hate speech.⁵⁶ Intolerance and discriminating speech towards marginalized groups continued by some of the pro-government media. They tried to account for the violence and hate speech, and stigmatized the organizers of the peaceful protest.⁵⁷

The Alliance Macedonia Without Discrimination most harshly condemned the violence and “every call to discrimination on any ground as well as use of hate speech”. The Coalition, other association and advocates for human rights joined the Association. In addition, the Parliamentary Standing Inquiry Committee most harshly condemned the “hate speech and encouragement of religious and national intolerance, as well as any call for discrimination on any ground”.⁵⁸ Although the advocates from the Coalition submitted an appeal to the Ombudsman, this institution for protection of human rights did not stand in defense of the hate speech victims and the right to peaceful protests, which was aggressively violated by the homophobic group of demonstrators.⁵⁹

The Coalition expresses deepest concerns on the fact that the hate speech towards homosexuals and other marginalized groups remained unsanctioned by institutions for protection of human rights. Joined by the police, they practically became accomplices in the act of psychological violence towards marginalized groups. The Coalition warns that by not punishing hate speech, trust in state institutions diminishes and members of marginalized groups feel discouraged to seek pro-

54 The Principle of accessibility, among other, “is based on constant access of health services equally to all patients without any discrimination”.

55 The author of the blog, Janko Ilkovski, on March 27, announced the following call: “Tomorrow at 12,00, on the location of the square in Skopje, most probably, a crowd of gays and atheists will try to spread dirt concealed with the lie that they care for the city architecture, but in truth are against building a church. To this cause, accompanied by my family I will go out on contra-protest, one hour earlier, at 11, 00, and express my support for building a church on the square”!

56 „We were called ‘shiptars’, gays, drug addicts, lesbians and communist pigs”, stated Koco Andonovski from the Association for Free Sexual Orientation, for Deutsche Welle, on 31.03.2009.

57 Thus, the pro-governmental daily newspaper “Vecer” (30.03.2009, стр. 2) in the article “No to the church, yes to gays”, used the statement issued by the Macedonian Student Union, to blacken one of the protest organizer’s personality because of her advocating for human rights of homosexuals.

58 Unfortunately, the Committee’s conclusions, which represented the opinion of all members, never found their way to the Parliament for adoption.

59 The Ombudsman preferred to approve the Sector for Internal Control’s report, which determined that the police officers acted in accordance with the law.

tection of their sexual and health rights when violated.

II 12. Case “HIV/AIDS campaign”

Instead of initiating campaign to fight the stigma and social exclusion of persons living with HIV/AIDS and persons vulnerable to HIV/AIDS, the Government run a public TV-campaign to mobilize the negative stereotypes and create fear from persons living with HIV/AIDS.⁶⁰ The fact that exposure, isolation and avoidance of HIV infected persons in the government’s campaign is the fundamental preventive measure is very upsetting. Instead, this should be individual sexual behavior, recommendation from national HIV/AIDS programmes for decades.

Bearing in mind that such campaigning for prevention of HIV/AIDS provokes social exclusion and encourages persons living with HIV/AIDS to fight publicly for their health rights, the Coalition demands that the Government stop with negative and sensationalistic campaigns that falsely spread fear among the general population and endanger dignity and human rights of persons living with HIV/AIDS.

II 13. Case “Star”

The Association of advocates for sex workers’ sexual rights “STAR”, Skopje, on 15.04.2009 submitted a request for registration of an association in the registry. Violeta Bogoevska, in charge of registration in the Central Registry issued a Decision to reject the application, because of the formal errors in the Association, more precisely because of the use of the illegal term “sex workers” in the goals of the statute.⁶¹

Bearing in mind the term “sex workers” official is used not only by UN’ bodies, but the Ministry of Health and the Government of the Republic of Macedonia as well,⁶² the Coalition demands from the Government to remove all formal obstacles for the registration of “Citizens’ Association STAR Skopje”.

---

⁶⁰ Unfortunately, the broader media did not condemn the negative effects of the campaign. Certainly, there were exceptions: “Something like: “There is one HIV/AIDS infected person in every café. Do you know who it is? There are five HIV/AIDS infected persons at every faculty? Do you know who they are?” I do. The implicit message of the campaign is that I should kill (or isolate) for the good of my country”. (Zvezdan Georgievski, “Globus”, No. 87, 16.12.2008).

⁶¹ In its goals, the association “STAR” declared to promote “Protection, promotion and enhancement of the fundamental human rights of sex workers”.

⁶² The Ministry of Health and the Government of the Republic of Macedonia are signatories of the National HIV/AIDS Strategy (2007-2011), a strategy focused on prevention of infection from HIV-virus for sex workers, which are one of the four groups with highest risk (apart from persons injecting drugs, man having sex with man and convicts).

II 14. Inhuman treatment towards a patient infected with HIV/AIDS

The Coalition monitors from H.E.R.A. reported a case of inhuman treatment by the medical staff in the Stomatological Clinical Center, towards a patient living with HIV/AIDS. First, the patient who suffered from excruciating toothache was not provided with health service the same day, with the explanation that they will have to look at his blood analysis first, even though such analyses were not relevant for the stomatological service. Second, the patient was asked to participate with 500 MKD for the expenses of the mandatory special protection uniform, used in cases of HIV/AIDS infected patients, with the explanation that HIF will not refund the amount.⁶³ Third, the patient was given the explanation that it will take two months to make the necessary teeth braces, which the patient needed immediately⁶⁴, because of the huge interest by other patients, and the impossibility to make them in the suggested period. After the intervention by the National coordinator for HIV/AIDS in the Republic of Macedonia, to the head of the Stomatological Clinical Center, the medical procedure was speeded and the braces were implemented, three months after the participation payment for the braces.

Bearing in mind the indications for numerous violations of patient's rights,⁶⁵ as well as discrimination based on health status (HIV/AIDS infected person), the Coalition requested from the Ombudsman and the Ministry of Health (State Sanitary and Health Inspectorate, Advisor for Protection of Patients' Rights Office and the competent committees for promotion of patients' rights) to undertake all available legal measures for protection of patients' rights.

II 15. Declaration of sexual rights

In June 2009, H.E.R.A. issued the publication "Sexual rights: an IPPF Declaration" (International Federation for Planned Parenthood Federation), one of the crucial documents to promote sexual rights as part of human rights:

1. Right to equality, equal protection of the law and freedom from all forms of discrimination based on sex, sexuality or gender;
2. The rights to life, liberty, security of the person and bodily integrity;
3. Right to privacy;
4. Right to personal a Article 5 autonomy and recognition before the law;
5. Right to freedom of thought, opinion and expression; right to association;

---

⁶³ On the question whether a uniform from the Clinic for Infective Diseases can be brought in so that the patient does not have to pay, the representatives from H.E.R.A. received a positive answer. However, even in this case, the patient was humiliated by the main nurse of the Stomatological Clinic, the one who noted that the uniform can not be brought to the Clinic by the patient himself (although the uniform was sealed after production). She also asked him to come back in one hour, and find an employee of the Clinic for Infective Diseases to bring in the uniform.

⁶⁴ The patient explained that for one year he has had no teeth, that it is very difficult to feed himself in that state, and his antiretroviral therapy, prescribes good nourishment and diversity in nourishment, a key factor for his well being.

⁶⁵ The patient did not apply his right on nurture, treatment and rehabilitation which are in accordance with his individual needs and capabilities, his personality and dignity were not respected, and he was not provided with health service in the reasonable and shortest possible period.

6. Right to health and to the benefits of scientific progress;
7. Right to education and information;
8. Right to choose whether or not to marry and to found and plan a family, and to decide whether or not, how and when, to have children;
9. Right to accountability and redress.

The Coalition welcomes the publication and joined H.E.R.A. in its appeal that “the principles and rights contained in the Declaration should be the ground for all activities that include acknowledgement and promotion of sexual and reproductive health in Macedonia”.

Publisher:

H.O.P.S. Healthy options project - Skopje

Hristo Smirnenski 28-1/6

Skopje

Republic of Macedonia

Author: Zarko Trajanoski

Editor:

Team of the Coalition for protection and promotion of sexual
and health rights of marginalized communities

Design :

Igor Stojanovski

Print:

Printcentar

Number of copies:

300

